

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXVIII. évfolyam – 1995. 5–6. szám

TARTALOM

KRÓNIKA

2. A Főigazgatói Kollégium üléséről (Illyés Katalin)
2. Főigazgatói körlevelek
3. Személyi hírek és változások
4. A német állam könyvajándéka
4. Miklóssy Jánosné Varró Judit (Hausenblasz Róbertné)

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRÓL

5. Fejezetek az Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztály éves beszámolójából (Ottovay László)
8. Beszélgetés Óvári Sándorral az állományrevízióról (Juhász Lászlóné)
11. Az állományellenőrzés könyvtárakban történő szakaszának szabályzata (Óvári Sándor)

MUNKATÁRSAINKRÓL

23. Beszélgetés Csabay Károllyal, a KMK új igazgatójával (Batári Gyula)

KIÁLLÍTÁS

24. Nikolaus Lenau – „Nyughatatlan lélek vagyok” (Rózsa Mária)
24. Lenau Magyarországon (Batári Gyula)
26. 95 éve született Márai Sándor (Vidovszky Ferencné)

KIADVÁNYAINKRÓL

28. Könyvtárosok zsebkönyve (Kövendi Dénes)

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

29. Az Országos Széchényi Könyvtár Énekkarának ezüstjubiläumára (Kecskeméti István)

TÁJÉKOZÓDÁS

30. Halász Gábor, a könyvtáros (B. Gy.)

SAJTÓFIGYELŐ

32. Az OSZK műhelye: Nagy a takarékoság, nagy a siker (Prukner Zoltán)
33. Könyvtárosképzés és munkaszükséglet (y – y)
34. A Magyar Periodika Kör II. konferenciája (Nagy Zsoltné)
35. Tárlat... Jelek és titkok (Szentgyörgyi)

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

35. Beszámoló a Közalkalmazotti Tanács 1995. január–május közötti tevékenységéről (Kégli Ferenc–Weeber Tibor)
36. Az új Közalkalmazotti Tanács megválasztásáról

Címlapkép: Nikolaus Lenau

KRÓNIKA

A Főigazgatói Kollégium üléséről

A Főigazgatói Kollégium 1995. június 6-i ülésén megtárgyalta *Az állományellenőrzés könyvraktárakban történő szakaszának szabályzata* című előterjesztést, melyet Óvári Sándor készített. Az ülésen a Gyarapítási osztály és a Raktári osztály néhány dolgozója is részt vett meghívottként. A Kollégium a nagyon jól előkészített anyagot vltá nélkül, köszönettel elfogadta.

A munkát a kijelölt dolgozók nyolc brigádra

osztva egy hónapon keresztül végzik, a személyek havonta cserélődnek. Az egy hónap alatt sem szabadságot, sem kutatónapot nem lehet kivenni. Az előterjesztés a revíziós munkát végzők számára anyagi ösztönzést is megállapít.

1995-ben a könyvtár július 17–augusztus 31-ig lesz zárva, ezalatt a revízió élvez elsőbbséget.

Illyés Katalin

*

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Szám: 980/1995

Főigazgatói körlevél

A Művelődési és Közoktatási Minisztériummal egyetértésben 1995-ben a könyvtár

július 17–augusztus 31-ig

lesz zárva.

A Lenau-kiállítás 1995. július 31-ig tekinthető meg.

Budapest, 1995. június 8-án

*Poprády Géza sk
főigazgató*

OSZK HÍRADÓ

Az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XXXVIII. évfolyam – 1995. 5–6. szám

Főszerkesztő: Batári Gyula

A szerkesztőbizottság tagjai: Berke Barnabásné, Juhász Lászlóné, Ottovay László, Poprády Géza, Rády Ferenc, Rózsa Mária, Seres Tibor, Somkuti Gabriella, Somogyi Pálné,

Műszaki szerkesztő: Rosta Lajosné

A szerkesztőség címe: Budapest, Budavári Palota F épület Postacím: 1827 Budapest

Készült az OSZK Nyomdaüzemében, 520 példányban, 3,5 A/5 ív terjedelemben

Felelős vezető: Burány Tamás

Munkaszám: 95.223

ISSN 0324-2064

Kedves Kolléga/Kollegina!

Az Országos Széchényi Könyvtár több, mint 100 munkatársa folytat kutatásokat mint tudományos kutatói kategóriába sorolt munkatárs vagy mint a benyújtott előzetes terv alapján kutatónappal rendelkező munkatárs.

A Tudományos Bizottság döntése alapján **ez év december 13-án**, amikor Széchényi Ferenc halálának 175. évfordulójáról emlékezünk meg, **szakmai napot rendezünk**. A szakmai nap célja az, hogy fórumot adjon azoknak a kutatóknak, akik az OSZK-n belül tudományos tevékenységet fejtenek ki, hogy eddig elért eredményeikről, most folyó vagy befejezett kutatásokról beszámoljanak.

Felkérjük azokat a munkatársakat, akik ezen a napon beszámolni szeretnének, hogy július 15-ig adják le jelentkezésüket cím vagy téma megjelölésével Bányai Viola tudományos titkárnak. A benyújtott jelentkezések lehetőséget adnak egy előzetes felmérésre, amely alapján a beszámolókat téma szerinti szekcióba soroljuk.

Javasolt témák:

- régi magyar irodalom
- újabb és mai magyar irodalom
- világirodalom

- összehasonlító irodalomtörténet
- történelem (ókori, középkori, újkori)
- nyelvészet
- könyvtártudomány
- egyéb

A program kialakítása után, az elfogadott témák benyújtóitól 1 oldalas összefoglalót kérünk szeptember 30-ára.

A résztvevők két előadástípusból választhatnak:

1. Önálló, kerek előadás, a téma teljeskörű tárgyalásával, max 20 perc
2. Kutatási beszámoló a munka jelenlegi állásáról vagy várható eredményeiről, max 10 perc

Ezzel a szakmai nappal hagyományt szeretnénk teremteni, mivel a könyvtárban számos értékes, hazai vagy nemzetközi elismerést kiváltó kutatás folyik, így szükségesnek látszik, hogy mind az OSZK munkatársai, mind esetleg más intézmények kutatói e fórumon tájékozódhassanak az itt folyó műhelymunkáról.

1995. június 23.

Poprády Géza
főigazgató

Személyi hírek és változások

1995. május 1.–1995. június 30.

Új dolgozóink:

Csabay Károly KMK igazgató, Főigazgatóság, Tóth Erzsébet ügyvit. alk., KMK Szakkönyvtár.

Áthelyezés a könyvtáron belül:

Sándor Ernő főkönyvtáros, az MNB Sajtórep. szerkesztőségéről az Irodalomtudományi bibliográfiai osztályra.

*

Eltávoztak a könyvtárból:

Munkaviszonya megszűnt:

Dsubák Lászlóné kisegítő alk., Műsz. fenntart. osztály, Őri Zsuzsanna, ügyvit. alk., Olvasószolg. és Táj. Főoszt., Záhony Éva könyvtáros, Irodalomtudományi bibliográfiai osztály.

Kilépett:

Lakházi Lajos üzemviteli alk., Biztonsági osztály.

Nyugdíjazással:

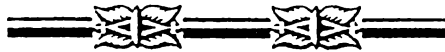
Nemere Zoltánné ügyvit. alk., Kézirattár, Vigh Jánosné kisegítő alk., Műsz. fenntart. osztály.

A német állam könyvajándéka

A német állam nagyszabású könyvajándék-programot hirdetett meg a közép- és kelet-európai államok támogatására. Ennek keretében 1994-ben Magyarország 21 tudományos- és felsőoktatási könyvtára számára biztosított a német Oktatási, Tudományos Kutatási és Technológiai Minisztérium közel 1 millió márkát, amelyből a német könyvpiacra kapható legfrissebb dokumentumokból rendelhettek az érintett intézmények. A támogatásnak köszönhetően a tudományos kutatást és a felsőfokú képzést

szolgáló könyvtárak állománya számos olyan jelentős kiadvánnyal gyarapodott, amelyek beszerzésére a költségvetési keretből nem nyílt lehetőség.

A program záróeseményeként a könyvek jelképes átadására 1995. június 14-én, szerdán 10.30 órakor került sor az Országos Széchényi Könyvtárban, ahol a német kormányt *Cornelia Yzer asszony, államminiszter* képviselte.

Miklóssy Jánosné Varró Judit

1931–1995

Miklóssy Jánosné Varró Judit 1952-től 1990-ig, 38 éven át volt az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa.

1931-ben Újpesten született. Édesapja elűnt a hadifogságban, egészségügyi dolgozó édesanyja egyedül nevelte őt és fiútestvérét. A Széchényi Könyvtárban 1952-ben kezdett dolgozni. Közben a Pedagógiai Főiskola esti tagozatára járt, ahol 1954-ben könyvtárosi diplomát szerzett. Tanulmányait az ELTE levelező tagozatán folytatta, itt 1958-ban kapta meg magyartanári oklevelét.

A Széchényi Könyvtár-beli majd 4 évtizedet egy helyen, a Katalógizáló (most Könyvfeldolgozó) osztályon töltötte. Az egyetem elvégzése után az adréma csoport vezetőjének nevezték ki. Megbízhatóan, lelkiismeretesen végezte ennek a szerteágazó tevékenységet folytató csoportnak az irányítását. Szakmai tudását, jó szervezőképességét hasznosítani tudta ezen a posztján. 1970-ben az olvasói katalógust szerkesztők csoportjának vezetője lett. Ezt a munkát is a töle megszokott alaposággal végezte. Munkásságának ebből a korszakából származik az a ma is használatos nyilvántartás, ami az „előzetes vagy kéziratossági prominens” nevet viseli. A magyar szemlélyek életrajzi adatait tartalmazó cédulák zömét ő gyűjtötte össze, az adatok forrásának

pontos megjelölésével. Könyvet, újságot úgy olvasott, hogy a „könyvtáros” szemlélet e tevékenység közben is mindig érvényesült: új adatokat vagy régi adatok javítását szorgalmasan hozta nyugdíjasként is – minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül – az osztály e feladattal megbízott munkatársának.

A katalóguscédulák beosztásával, a katalógusszerkesztéssel, a rohamosan szaporodó fiókok emelgetésével járó megterhelést az amúgy sem egészséges szervezete nem bírta sokáig, ezért néhány év múlva visszatért az adréma csoportba. Most még több problémát kellett itt megoldania, mert az adrémagépek állandóan meghibásodtak, a cédulaellátás is akadozott. A régi kollégák még biztosan emlékeznek a különböző értekezleteken történt felszólalásaira.

Jutka ebben az időben kapcsolódott be a tudományos munkába. Részt vett Vajda János publicisztikai írásainak sajtó alá rendezésében.

A könyvtári sikerek mellett a magánéletében nehéz időszakok is voltak. Beteg kislányának sorsa örökké aggasztotta, főleg azután, hogy édesanyja – aki végig Kis-Jutka mellett volt – meghalt. Lakásügye többször, különböző okokból sokáig megoldatlan volt. Problémáit nem tudta otthon hagyni, rajta rögtön lehetett látni és érezni, hogy valami megoldatlan kérdés gyötri. Ilyenkor még több cigarettát szívott, és

ahogy múltak az évek, egyre sűrűbben jöttek a köhögési rohamok.

Kisfiának, Jancsikának születésére 40 éves korában vállalkozott. Ő jelentette Jutka életében az örömet, a büszkeséget. Milyen nagy boldogság lett volna számára, ha megéri unokája megszületését.

Jutkára emlékezve el kell mondani, hogy az átlagosnál többet olvasott, amit mi sokszor irigyeltünk is. Biztos, hogy mindig tudott valami jó könyvet ajánlani. Nagy szenvedélye volt a természetjárás is. Hétféteken, ha tehetett, kisebb-nagyobb kirándulásokat tett.

Az OSZK-ban töltött évek nem úgy értek véget, ahogy szeretne volna. Egyszer többet bete-

geskedett, hónapokig kórházban volt, ezért 1989-ben visszavonták csoportvezetői megbízását. 1990-ben még megünnepelte munkásságának 40 éves jubileumát, azután érezvén, hogy a számítógépek korszaka már nem az ő világa, nyugállományba ment.

Nyugdíjasként is be-belátogatott a könyvtárba, de egyre gyengébb lett, a látogatások egyre inkább nehezebbek estek. Először otthonra kapott oxigénpalackot, majd kórházba került. Tudtuk, hogy nagybeteg, mégis váratlanul ért bennünket a hír, hogy pár hónappal 64. születésnapja előtt, május 13-án meghalt.

Hausenblasz Róbertné

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

Fejezetek az Olvasószolgálati és Tájékoztató Főosztály éves beszámolójából

Olvasószolgálat, tájékoztatás

Az 1994. év jelentős időszak volt az Országos Széchényi Könyvtár olvasószolgálati és tájékoztatói munkáinak területén. A folyamatosan növekvő olvasói igényeket, amelyek egyre fokozódó mértékben terhelik meg a törzsgyűjteményi állományt, az olvasótermi kézikönyvtárak dokumentumait, a könyvkiadói, raktári, tájékoztatói, felügyeleti munkákban résztvevőket, és miindig újabb kihívást jelentenek e munkák szervezeti rendje, szabályai számára, a könyvtár az utóbbi néhány évben lehetőségeinek megfelelően csak lépésenként tudta kielégíteni. Az elmúlt évek főosztályi jelentései mindig föl hívták a figyelmet arra, hogy a megtett intézkedések révén csak egy-egy részterületen tudunk eredményt felmutatni és nem volt mód az alapvető probléma, a könyvtár tömeges olvasóforgalma és az ezzel párhuzamosan egyre jellemzőbbé váló olvasói igények, szokások, illetve a könyvtár alapvető feladatának megfelelően épített, elsősorban a kutatói igények kielégítésére törekvő gyűjtemény lehetőségei közötti ellentmondás föloldására.

Most végre több területen is sikerült előre lépni. A kutatók munkáját teszi kényelmesebbé az irodalomtudományi olvasóteremben kialakított kutatóövezet, az itt elhelyezett 12 ku-

tatófülke és 6 kutatóasztal, mindegyik helyi világítással és számítógép használatát lehetővé tevő elektromos csatlakozással ellátva. A hírlapolvasóban lévő eddigi kutatóasztalokkal együtt így összesen 36 kutatóhely áll a kutatói olvasójeggyel rendelkezők részére. Ugyancsak a kutatók vehetik igénybe saját könyveik, jegyzeteik elhelyezése céljából az 56 zárható tárolószekrényt. További olvasóhelyeket is kialakítottunk, így összesen 534 olvasót tudnak fogadni egyidőben a VII. szint központi olvasótermei. Az olvasótermi felügyelet eredményességét fokozza a megszigorított felügyeleti rend, a könyvtári dokumentumok más szintre vitelének megtiltása és főként az olvasótermekben elhelyezett ellenőrző kamerák várható visszatartó hatása – szükség volt minderre, mert a hatalmas olvasóforgalom, főként a vizsgaidőszakokban, nem tette lehetővé a teljeskörű, a gyűjtemény értékének megfelelő ellenőrzést, amit a csonkítások, rongálások, eltulajdonítási kísérletek jeleznek.

Az olvasók egyértelműbb eligazodását, tájékozódását szolgálják a könyvtár használatát, szolgáltatásait bemutató rövid, térképes ismerető, a különböző olvasótermeknek más-más színű új helyszámtáblái, a felújított térképek, tájékoztató feliratok. Az olvasó és a könyvtár közötti jobb kapcsolatot segíti elő az, hogy a szolgálatban lévő olvasószolgálati és tájékoztató

könyvtárosok nevükkel ellátott kitűzöt viselnek. Minden szolgálati ponton módjuk van az olvasóknak észrevételeik, panaszai bejegyzésére az olvasók könyvébe. Szintén olvasói – és tegyük hozzá: könyvtárosi – igényeket elégített ki a könyvtár az olvasótermek felett közlekedő telelfkocsik, illetve a sínpályák hangszigetelésének javításával.

Mindez az olvasó, a kutató dokumentumhasználatát teszi kényelmesebbé és a könyvtár olvasót segítő, a használatot ellenőrző feladatát hatékonyabbá. Továbbra is a legproblematicusabb pontja a törzsgyűjteményi olvasó- és dokumentumforgalomnak a könyvkiadó állomás, ahol a forgalom felére-harmadára méretezett, a könyvkiadás technológiai folyamatára alkalmatlan könyvkiadói pult nem teszi lehetővé a szükségleteknek megfelelő számú munkatárs beállítását, az olvasói kérések egyenletes szintű megítélését, a kiadott és visszavett dokumentumok következetes ellenőrzését mennyiségi és állományvédelmi szempontból egyaránt, a másolási engedélyezés eldöntését, egyáltalán: a nemzeti könyvtár gyűjteményéhez méltó olvasószolgálati munkát. Évek óta javasoljuk a könyvkiadó állomás teljes átalakítását, amire elsősorban a telelift állomás áthelyezésének technikai nehézségei és költségei miatt nem volt még lehetőség, de amíg az átépítés nem valósul meg, addig munkaszervezési, szabályozási intézkedéseink csak korlátozott eredménnyel járhatnak.

Egy korábbi változat jelentős átdolgozásával és felfrissítésével elkészült végre a könyvtár szervezeti és működési szabályzata által is előírt olvasószolgálati szabályzat, amely kellő teljességgel és következetességgel, és ha lehet, szigorral igyekszik szabályozni az olvasók könyvtárhasználatát és a könyvtár olvasószolgálati teendőit. A Főigazgatói Kollégium a tervezetet elfogadta és a különgyűjteményi, továbbá a mikrofilmtári szolgáltatásokkal kiegészítve hivatalos dokumentumként kell mielőbb, már az új évben kiadni. Ugyancsak alapvető szerepe lehet az olvasói igények egyértelmű megítélésében az elkészült dokumentumforgalmazási szabályzatnak is, minden pontra kiterjedő alkalmazása azonban a kellő feltételek hiányában egyelőre nem lehetséges. A könyvkiadó állomás átalakításával egyidőben elő kell készíteni, majd be kell vezetni a Dobis/Libis kölcsönzési alrendszerét, a két nagy horderejű intézkedés lehetőség szerinti együttes bevezetése, az ezzel együttjáró munkaszervezési, technológiai változtatások megtétele és a kapcsolódó szabályozások kidolgozása révén biztonsággal ki tudjuk majd

elégíteni a könyvkiadó elé állított gyűjteményi és olvasói igényeket.

Szervezet, szabályzatok

- a főosztály több vezető munkatársa részt vett az állományellenőrzési munka szervezési és szabályozási munkálataiban. A tevékenységet a feladat főigazgatói megbízottja koordinálta.
- elkészült az olvasószolgálati szabályzat; a Főigazgatói Kollégium döntése alapján a különgyűjtemények és a Mikrofilmtár szabályzataival kiegészítve 1995. március 1-ig kell hivatalos formában kiadni.
- az információs munkák szolgáltatási jegyzékének és szabályainak összeállítására az 1995. év első negyedévére húzódik át.

Általános feladatok

A könyvtár beiratkozott olvasóinak száma jelentősen, közel 20%-kal nőtt: 30 290-re (1993: 25 421). Ezzel arányosan emelkedett a kutatói olvasójeggyel rendelkezők száma: 2482 (1993: 2087); az előző évi jelentős csökkenéshez képest a fordulatban kétségkívül nagy szerepe van a szeptemberben átadott kutatói övezetnek, és a kutatókat érintő kedvezmények bővülésének. Az egyetemi–főiskolai hallgatók aránya a beiratkozott olvasók között tovább nőtt: 54%-ra (1993: 51,6%); 16 396 hallgató iratkozott be könyvtárunkba (1993: 13 137). A tanulmányi versenyre készülő (legalábbis ezt igazoló papírt bemutató) középiskolás diákok száma kétszerese volt az előző évinek (1949; 1993: 974). A művelődési, önképzési céllal beiratkozó egyéb olvasói kör nem nőtt lényegesen: 9464 (1993: 9223). A beiratkozásból származó bevétel 947 250 Ft volt.

A 280 nyitvatartási napon 200 ezer olvasó használta a könyvtárat (1993: 186 100). A napi átlag: 715 olvasó. Tovább erősödik az a tendencia, hogy olvasóink jelentős része nem kér raktári dokumentumot, saját könyvet, jegyzetet használ vagy a 80 ezres kézikönyvtárat, a kurrens folyóiratolvasó anyagát, sok esetben pedig az egyre bővebb számítógépes információs lehetőségeket veszi igénybe. Az összes olvasó közül csak 75 767 fő, 37,8%-uk kért összesen 254 160 raktári dokumentumot (146 566 könyv, 86 379 periodika, 20 215 mikrofilm) (1993: 186 100; 74 812; 40,2%; 246 752). Meghaladja a 2 milliót azoknak az olvasótermi szabadpolcon

lévő könyveknek, jegyzeteknek, kötött és kötetlen folyóiratoknak, hírlapoknak a száma, amelyeket az olvasók – elsősorban az egyetemi, főiskolai hallgatók – igénybe vettek, a tömeges használat következtében egyre romlik a kézikönyvtári anyag fizikai állapota, nő a csonkítások, rongálások száma és ennek a megszigorított felügyeleti rend, az ellenőrző kamerák üzembe helyezése csak szerény eredménnyel tudja elejét venni.

A belső kölcsönzés forgalma jelentősen csökkent: 31 431 dokumentumot vettek át a könyvtár dolgozói belső vagy külső használatra (1993: 40 053). Bővítették a nyilvántartásokat, eredményesen szorgalmazták az engedélyezett időn túli könyvek visszahozatalát. A belső kölcsönzés adatainak csökkenésében feltehetően közrejátszik az is, hogy a társfőosztályok munkatársai a belső kölcsönzés heiyett a könyvkiadóban kérik ki a dokumentumokat és engedély nélkül tartják maguknál a napi használaton túl. Az elfogadott szabályoknak érvényt kell szereznünk.

Az olvasószolgálat keretében működő gyorsmásoló gépeken 174 597 másolat készült, az ebből származó bevétel 1 064 442 Ft volt (1993: 168 532 db; 887 813 Ft).

A központi olvasó- és tájékoztató szolgálat fenntartásában ránk háruló feladatokat folyamatosan elláttuk. A könyvtár gyűjteményeivel, szolgáltatásaival, a katalógusok használatával, forrásinformációkkal, tény- és szakirodalmi adatokkal kapcsolatban az olvasószolgálati és tájékoztató könyvtárosok – a feladatkörükből adódó területeken – mind több információs eszköz felhasználásával adtak választ személyesen és telefonon szóban, továbbá írásban. A központi tájékoztatás övezetében három új OPAC-célú terminált helyeztünk el (kettőt az olvasók részére, egyet a tájékoztató pulton). Az összesen tizenkét számítógép, illetve terminál megbízható működését a helyi hálózat telítődése alkalmanként akadályozza, a további bővítés, újabb Dobis/Libis modulok, így a számunkra igen fontos kölcsönzési modul bevezetése várhatóan jelentős hálózati fejlesztéssel kell, hogy járjon. Az online olvasói katalógus éppúgy mindennapi tájékoztató forrássá vált az olvasók részére, mint a CD-ROM adatbázisok folyamatosan gyarapodó gyűjteménye (összesen 35 bibliográfiai, katalógus, könyvkereskedelmi, faktografikus, illetve teljes szövegű adatbázis, amelynek több mint fele állandóan használható a CD-ROM hálózatban, a többi pedig kérés alapján).

Az írásbeli tájékoztatás keretében 610 ügyet gondoztak az olvasószolgálati és a tájé-

koztató munkatársak, ebből 215 külföldről érkezett. Mind több a faxon érkező és azonnali faxválaszt igénylő kérdés. Folyamatosan nő a helyszíni tévé vagy filmfelvételt kérők száma is, ezért ki kellett dolgoznunk az állományvédelmi szempontokat is figyelembe vevő engedélyezési eljárást. Az érdemi, bibliográfiai összeállítást, irodalomkutatást vagy adatgyűjtést igénylő kérések egyebek között a német–magyar szakszótárakra, a Budapest ostroma során megjelent lapokra, a magyarországi zsidóság I. világháborúban való szereplésére, Jeanne d'Arcra, 17. századi német és latin nyelvű kalendáriumokra, az izlandi szépirodalom magyar fordításaira, az iskolai évkönyvekre, a gyűrűs kriptákra, az amerikai magyar bevándorlóakra és sok másra vonatkoztak, de gyakori igény volt egy-egy szerző műveinek, illetve a róla szóló irodalomnak az összeállítása az OSZK katalógusai, bibliográfiai, olykor egyéb források alapján is (Agricola, Diderot, Kafka, Ezra Pound, Georges Sand, Izsó Miklós, Justh Zsigmond, Ormos Mária stb.). Az 1944–45. évi ellenállási mozgalmakról, a Holocaustról és a zsidómentő akciókról még 1993-ban készített bibliográfiánk időközben nyomtatásban is megjelent. Az írásos információnyújtás fontosabb darabjai folyamatosan helyet kapnak a bibliográfiai-referenz adattárban, amely faktografikus információkkal is gyarapodik.

Az olvasótermi kézikönyvtárak gyarapodása 1276 mű 1453 kötet volt (1993: 1327 mű; 1453 kötet). Valamennyi dokumentum azonnal bekerül az on-line olvasói katalógus példányadatai közé. Az év kiemelkedő feladata volt az olvasótermi kézikönyvtárak (ideértve a tájékoztató segédkönyvtárat is) anyagának állományellenőrzése, ami eredményesen, határidőre lezárult. A kézikönyvtári könyvek, periodikumok közül 1020 kötet kötetésére került sor (1993: 1082).

Folyamatosan fejlesztettük a különböző információs célú katalógusokat, nyilvántartásokat, így: kézikönyvtári katalógusok – figyelemmel az állományellenőrzés követelményeire is, folyóiratcikk-katalógus (21 671 új tétellel), recenzió-katalógus, portrékatalógus (6950 új tétellel), sajtótörténeti kartoték, témaszám-nyilvántartás, ténykatalógus és további, másutt már említett információs eszközök.

További feladatok

– a beiratkozás korszerűsítéséhez, a Dobis/Libis kölcsönzési moduljának megfelelő olvasó-

- nyilvántartási rendszer bevezetéséhez szükséges számítógépet, kártyanyomtatót és egyéb technikai felszerelést a könyvtár saját eszközeiből nem tudta biztosítani, megkíséreltük a pályázati lehetőségeket kihasználni, ígéretek voltak, eredmény egyelőre nincs. A feladat megvalósítása az 1995. évi munkaterv fontos része.
- az elkészített, majd folyamatosan bővített dokumentumforgalmazási előírásokat – jóllehet még nem kapták meg hivatalos szabályzat státusukat – a könyvkiadó munkatársai igyekeztek betartani, a könyvkiadói munkahelyek átalakítására, a könyvkiadói létszámnövelésre és külön információs munkahely létrehozására azonban nem volt lehetőség, így az olvasók várakozásának csökkentésére, az igények minden szempontot figyelembe vevő mérlegelésére, a gyorsmásolási engedélyezések következetes végrehajtására sem volt módunk.
  - elkészült a könyvtárat és a gyűjteményeket bemutató rövid ismertető, amely az olvasói magatartás legfontosabb szabályait is tartalmazza. A Hipertár a Nemzetközi és Kulturális Kapcsolatok Irodája kezelésében van, naprakésszé tételére még nem kaptunk felkérést.
  - a VII. szinti olvasóterem és a tájékoztató segédkönyvtár (mintegy 80 ezer kötet) állományellenőrzése szeptemberig megtörtént és megkezdődött az ellenőrzött könyvek főbb adatainak géprevitele a raktári állományellenőrzési munka végrehajtása, továbbá a kézikönyvtári állományban való sokirányú tájékozódás megkönnyítése céljából.
  - a Dobis/Libis kölcsönzési moduljának bevezetésére, de még előkészítésére sem került sor, így – sajnálatunkra – elmaradt a munkában való részvétel feladata.
  - folyamatosan megtörtént a VII. szinti kézikönyvtárakba kerülő új dokumentumok példányadatainak és szakrendi jelzeteinek bevitelle a Nektár adatbázisba, továbbá az adatállomány karbantartása.
  - rendszeresen, az igények figyelembe vételével folyt a fősztály munkatársainak (és más kollégák) oktatása és továbbképzése a számítógépes eszközök használatának elsajátítása érdekében.
  - folyamatosan felügyeltük a CD-ROM hálózat működését, sikerült a rendszert biztonságosabbá tenni. A Gyarapítási Osztállyal közösen történt az új adatbázisok kiválasztása. Kiegészült az ismertető anyagok gyűjteménye is.
  - a hazai könyvtárak CD-ROM állományának figyelemmel kísérésére javaslatot készítettünk elő; a Főigazgatói Kollégium 1995-re irányozta elő a több fősztályt is érintő munka megvalósítását.
  - az arcképanyagot feltáró számítógépes katalógus egyelőre nem valósult meg, az Olvasószolgálati Osztály egyetlen számítógépének lehetőségeit a magyar és magyar vonatkozású periodika anyag 1848–1952 közötti leőhely jegyzékének készítésére használtuk fel. Hét nagy könyvtár állományából 10 888 címet dolgoztak fel munkatársaink. A nyilvántartás lehetővé teszi az OSZK eredeti példányai iránt jelentkező olvasói igények átírányítását más könyvtárakhoz.
  - a VII. szinti nyilvános terek világítási rekonstrukciójának előkészítése források híján nem folytatódott.

Ottovay László

Beszélgetés Óvári Sándorral az állományrevízióról

A Főigazgatói Kollégium 1995. június 6-án elfogadta **Az állományellenőrzés könyvraktárakban történő szakaszának szabályzatát**, amelyet Óvári Sándor készített.

Harminc éve volt az előző állományrevízió indítása. Addigra már „őshonos” volt a Raktári osztályon?

Nem egészen voltam „őshonos”, mert 1963. szeptember 1-én léptem be a Széchényi Könyvtárba. Belépésem után azonban hamarosan fel-

merült az állományrevízió kérdése, úgyhogy tulajdonképpen az első időtől kezdve elkezdtem gondolkodni azon, hogy hogyan lehet megcsinálni ezt a dolgot, de közbejött nekem egy héthónapos ösztöndíjam az NDK-ban, ahol tulajdonképpen – miután amikor idejöttem nem voltam könyvtáros – megtanultam az egész mesterséget. A tanulmányutam során az ottani állományrevíziókat is megnéztem, hogy hogyan csinálják, és amikor hazajöttem, akkor tulajdonképpen megtanulván a könyvtáros mesterséget, meg-

kellett tanulnom, hogy mi van a Széchényi Könyvtárban. A Széchényi Könyvtárban ez az állományrevízió volt az első, amelyik teljes körű volt, és számba vett minden kötetet, ami a könyvtár birtokában volt. Az előző időszakban tartott állományrevíziók tulajdonképpen számrevíziók voltak, nem volt példány-nyilvántartása a könyvtárnak. Leltára természetesen van a könyvtárnak, de a leltárkönyvben nem szerepeltek általában a jelzetek, így nem lehetett tudni azt, hogy 1802 óta mondjuk egy 1810-es kötetből a könyvtár a 150-160 esztendő alatt hány példányt vett, és azok a példányok hol vannak. Úgyhogy azon gondolkodtunk, hogy egy olyan nyilvántartásunk készüljön az állományrevízió során, aminek eredményeként valamennyi birtokunkban levő kötet darabszáma és az, hogy hol van elhelyezve a kötet, valamilyen formában nyilvántartásba kerüljön. Akkor konstruáltuk meg a jelenleg a könyvtárosok által általában ismert helyrajzi naplókat, amelyek az adremázott címléírásokat számszámrendben tartalmazzák, és akkor szerkesztettem meg azt a bizonyos hálózatos bélyegzőt, amit a revízió alkalmával az adott mű címléírása mellé beütöttünk. Ennek a bélyegzőnek a rovataiba írtuk be, hogy a könyvtárnak abból a műből hol és hány példánya van. Akkor ezt úgy állapítottuk meg, hogy a kihelyezett kötetekről minden segédkönyvtár, illetve olvasóterem készített egy kihelyezési örjegyet, amit miután elkészült, beosztottunk a raktárba a könyv mellé vagy a könyv helyére, és amikor a revízió a raktárban elindult, ennek alapján össze tudtuk számolni, hogy hány példány van, illetve a kihelyezési örjegyekből a hálózatos bélyegzőbe be tudtuk írni, hogy hol és hány példány van belőle. Tehát ez történt 1965-től 1969-ig, és így készült el első ízben a Széchényi Könyvtárnak egy példánynyilvántartása.

A külföldi tapasztalatok mellett kik segítettek a tervezésben?

Elsősorban akkor is a Raktári osztály munkatársai, és elsősorban Sebestyén Géza és Pajkossy György. Meg kell hogy mondjam, hogy ez egy mély vízbe ugrás volt a részünkről, mert nem volt semmi előzetes tapasztalat. A külföldi könyvtárak feldolgozási rendszere más volt, itt a sajátos másfél évszázad alatt összejött különböző feldolgozási rendszereknek megfelelően minden egyes számszámrend számára kialakítottuk azt a metódust, aminek eredményeképpen megszülettek ezek a helyrajzi nyilvántartások. Akkor, 1965 júliusában két hónapos zárva tartással, 25 brigáddal elkezdődött az állományrevízió, és ez 4 éven keresztül évente két hónapos zárva tartási idő-

vel zajlott, aminek az eredményei azok a helyrajzi kötetek, amelyek most itt vannak a VII. szinten.

A rendelkezések szerint tizenhat évenként meg kell csinálni a Széchényi Könyvtárban az állományrevíziót, de az elmúlt időszakban különböző okok miatt nem került rá sor. Ezelőtt két évvel keresett meg – éppen Juhászné javaslatára – Poprády Géza, hogy elvállalnám-e az állományrevíziót. Én két hónapos gondolkodás után, és átnézve az azóta történeteket, úgy döntöttem, hogy elvállalom. Megcsináltam az alapkonceptiót, amit elfogadtak, aminek az a lényege, hogy először a raktárból kihelyezett kötetek pontos nyilvántartását kell elkészíteni. Ezt úgy csináltuk meg – most már lassan a vége felé járunk –, hogy mindenütt a meglévő katalógusok alapján a különböző segédkönyvtárakban és olvasótermekben elvégezték az állományrevíziót, a nyilvántartásukat összevetették a meglévő állománnyal. Ezt a kapott katalóguscédula mennyiséget számítógépbe visszük. A számítógép egy olyan listát állít elő, ami azt tartalmazza, hogy az adott művekből hová van kihelyezve példány. Ha esetleg hiány van, minden részletet pontosan feltüntet a nyilvántartás. Az eddig bevitt anyagból mintát vettünk, ebből megállapítottuk, hogy a munka sikeres, tehát lesz egy olyan listánk, amelyik a numerus currensben megmutatja valamennyi műről, hogy mi van belőle raktáron kívül, az hol van, teljes példány-e, hiányzik-e belőle valami, tehát teljes képünk van arról, hogy mi van a raktáron kívül. A mostani szabályzat azt tartalmazza, hogy a raktárban autopszia alapján, valamennyi kötetet kézbe véve össze kell hasonlítani a helyrajzi napló bejegyzésével a polcon talált könyvet és a számítógéppel készített kihelyezési listát. Ha minden stimmel, akkor rendben van, ha nem, valami hiányzik, akkor abból egy hiánylista készül, aminek az összesítése után meg tudjuk állapítani, hogy pontosan honnan, mi hiányzik. Ez annyira részletes, hogy ha például egy többkötetes műnek több példánya van a könyvtárban, és abból az egyik helyen a 10. kötet hiányzik, ez is ki fog derülni ennek a revízióknak a végén. A most elfogadott szabályzat alapján véleményem szerint majdnem tökéletes rend lesz az állományt illetően. Pontosán tudni fogjuk, hogy az adott mű hol van, abból mennyi példány, és honnan és mennyi példány hiányzik.

Miben különbözik a mostani munkája a 30 évvel ezelőttil? Csak a számítógép bevonása az újdonság vagy más is?

Tulajdonképpen az az újdonság, hogy a kihelyezett művekről a számítógépbe egy olyan

anyag kerül be, aminek a segítségével a revízió után az olvasószolgálat a kiszolgálás során az olvasót azonnal tájékoztatni tudja, hogy az adott műből a raktáron kívül is van-e példány, és nem lesz szükség arra, hogy egy olvasóteremben levő kötetet a raktárból felhozzanak, hanem az olvasónak abban a pillanatban meg tudják mondani, hogy melyik polcon található vagy melyik segédkönyvtárban kaphat az illető könyvből példányt. Ez egyrészt gyorsabbá teszi az illetőnek a könyvhöz való hozzáférést, másrészt kíméli a raktári állományt, kevesebb lesz a raktárosok munkája, kevésbé romlik a raktárban levő példány.

Én úgy érzékelem, az, hogy vállalkozott erre a feladatra, a könyvtárban mindenkinek örömet okozott, mert mindenki érezte ennek a munkának a hiányát. Sok olyan kolléga van, akivel együtt dolgozott vagy pár emberre tud csak számítani a régiak közül?

A munka dandárját illetően eddig csak arra a néhány emberre támaszkodtam, akivel együtt dolgoztam akkor a Raktári osztályon. Nagyon nagy segítséget jelentett számomra Maczika Béla, a Raktári osztály vezetője, és az a két munkatársa, akikkel – az egyikkel, Sefcsiknével – az első revízióban már együtt dolgoztunk. A másik a Samu (Szilágyi József), akik tökéletesen ismerik az állományt feldolgozás, jelzet, helyrajzi nyilvántartás, példány-nyilvántartás tekintetében is, és ezen kívül nagyon nagy szerencse, hogy az egésznek, a kihelyezett anyagnak a számítógépre vitelében Pataki Gáborra tudtam támaszkodni, aki szintén mint volt raktáros, tökéletesen ismeri a jelzetrendszert. A számítógépre vitel olyan formában sikerült, hogy a gépbe eddig bevitt anyagból kapott minta behasonlítása a helyrajzi naplókval azt mutatja, hogy tökéletes lesz ez a munka. A komplikált jelzetek ismerete és a megfelelő számítógépbe vitele tekintetében olyan munkát végzett, ami csak dicséretet érdemel.

Ezen kívül nagyon sokan vannak a könyvtárban, akik az akkori állományrevízióban is részt vettek, akik egytől-egyig úgy nyilatkoznak, hogy szívesen végezték azt a munkát, és a mostaniba is nagyon szívesen kapcsolódnak be. Ennek a munkának a szükségességét mindenki érzékeli, akinek bármilyen dolga van ezzel a könyvanyaggal, akár a Gyarapítási osztályon dolgozzon, akár a Könyvfeldolgozó osztályon, és főleg azok, akik az Olvasószolgálatban dolgoznak. Ők érzik naponta, hogy – különösen a felköltözés alkalmával – a kihelyezett kötetek eléggé összekeveredtek. Akkor segédkönyvtári

anyagokat csereberéltek egymás között, és a megfelelő helyrajzi nyilvántartás nem tükrözi pontosan a jelenlegi valóságot ami a könyvek helyét illeti, illetve azt sem lehet pontosan tudni, hogy mi hiányzik. Nagyon sokszor azt hiszik, hogy hiányzik a könyv, közben nem történt más, mint az, hogy egyik segédkönyvtárból áthelyezték a másikba, de a helyrajzi naplóban ezt az áthelyezést nem vezették át. Így olybá tűnik, mintha a könyv nem lenne meg, holott megvan. Most ennek a felmérésnek a következtében egy olyan listánk lesz, aminek a segítségével a helyrajzi naplóban pontosítani tudjuk, hogy mi hol van, és így a kiszolgálás az eddiginél lényegesen egyszerűbb és megbízhatóbb lesz.

Az előző revízió négy évig tartott. Most a főigazgatói értekezleten két évről volt szó, holott közben az anyag egyre gyarapodott. Biztos, hogy tudják ezt az ütemet tartani?

Én nem vagyok benne biztos, hogy két év alatt kész lesz, valamivel tovább fog tartani véleményem szerint, de nem lesz hosszabb mint az akkori, annak következtében, hogy akkor kellett felfektetni a helyrajzi naplóban a nyilvántartást, akkor kellett beütni a pecséteket, beírni a darabszámot. Most ennek ellenőrzése történik, tehát egyszerűbb. Ami itt komplikációt és nehéz-

séget fog okozni, az azoknak a hibáknak a kiküszöbölése, amelyek az azóta történt könyvvándorlás következményeinek a rendbehozatalát illetik. Mert most az a helyzet például, hogy a helyrajzi napló azt mutatja, hogy egy könyvből a raktárban is van egy példány, de időközben kihelyezték az olvasóterembe, nem jegyezték fel a helyrajzi naplóba, és a könyvet nem találják. Most ezek a dolgok a helyükre kerülnek, s a helyrajzi napló pontos ellgazítást ad mindenről. Úgyhogy ilyen értelemben az én véleményem szerint rend lesz a könyvtárban.

Most a szuperrevíziós brigádnak lényegesen több feladata lesz mint az előző állományrevíziónál?

Lényegesen több feladata lesz: a hibáknak a kijavítása. Ezért nem lehet nagy létszámmal csinálni. A szuperrevízióknak azsúrban kell lennie a folyamatos munkával, itt restancia nem gyűlhet össze, mert akkor felborul az egész. Akkor

megint félretesszük úgy, mint ahogy 8-10 év óta vannak elintézetlen ügyek az egyes osztályokon, mert nem azonnal intézték el, ahogy a hiba kiderült vagy valamilyen változás történt. Tehát ezért nem vállalkozhattam arra, hogy több brigád dolgozzon, mint ahogy annak idején a 65-ös állományrevízió idején. Mert most a hibákat kell kijavítani. A segédkönyvtárak, illetve a VII. szinti olvasótermi szabadpolcos anyagnak az összeállítás terén van a legtöbb javítandó hiba. Ott olyan kötetek is vannak, amelyekben még tulajdonbélyegző sincs. Ezeket mind rendbe kell tenni a munka folyamán, és akkor lesz egy megfelelő, használható helyrajzi nyilvántartása és példány-nyilvántartása a könyvtárnak.

Keveseknek adatik meg, hogy ilyen hatalmas feladatot 30 év múlva megismételhessenek. A következő évek feladataihoz további fiatalos lendületet kívánok.

Juhász Lászlóné

Az állományellenőrzés könyvraktárakban történő szakaszának szabályzata

I. ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

1. Az állományellenőrzés köre:

Ez a szabályzat az ún. modern könyvgyűjteményben feldolgozott és ott elhelyezett anyagra vonatkozik, és csak az az állományrész kerülhet ellenőrzésre, amelyeknek a címléírást tartalmazó helyrajzi és egyúttal példány-nyilvántartása van. (Ettől eltérés csak az iskolai értesítők, amelyeknek csak katalógusa van, a példányok nyilvántartására egy kötet készült, ami csak a számot tartalmazza az Ért. 1., Ért. 2. stb. jelzetből, és e szám mellett vannak felsorolva az adott iskola értesítőinek meglévő kötetei.)

A helyrajzi és példány-nyilvántartás formái:

- az állomány nagyobb részére vonatkozóan kézzel írt vagy adremázott helyrajzi naplók,
- számsorba rendezett cédulanyilvántartások.

(Az 1. sz. melléklet tartalmazza valamennyi jelzetfajtát, az egyes jelzetfajták helyét a könyvtár raktári rendszerében és azt, hogy a példány-nyilvántartás napló-e vagy cédula.)

2. Az állományellenőrzés célja:

- a helyén lévő állomány számba vétele autopozíció alapján;
- a helyén nem lévő, de a helyrajzi napló és a kihelyezésekről készült lista szerint a raktárból kihelyezett művek számba vétele a könyv helyén lévő kihelyezési őrzjegy, valamint a kihelyezésekről készült számítógépes lista összevetése alapján;
- a hiányzó művek számba vétele (a raktári hiányon túl a helyrajzi napló szerint a raktárból kihelyezett, de a kihelyezésről készült listában nem szereplő művek is) és a hiányról lista készítése; külön a raktárból és részletezve minden segédkönyvtárból és olvasóteremből hiányzó művek szerinti bontásban is;
- a számba vétel során észlelt hibák és hiányok megszüntetése;
- az állományellenőrzés eredményének statisztikai összesítése.

3. Az állományellenőrzés eszközei:

- a könyvraktárban a polcon talált könyvek;
- a könyvraktárban a következő őrzjegyek:
  - hiányőrzjegy, tartalmazza a mű jelzetét és a darabszámát;

b) kihelyezési őrjegy, tartalmazza a könyv jelzetét és annak a segédkönyvtárnak vagy olvasóteremnek a kódszámát, ahol az adott műből példány vagy példányok vannak (kihelyezési őrjegy nincs minden számsorban. Hogy hol van és mi vele a tennivaló, azt az egyes számsorok revíziójára vonatkozó részben tárgyalja e szabályzat.).

c) számjelző, üres szám őrjegy, azon a helyen, amely jelzetten nincs feldolgozott mű;

d) „számjelző, nincs többespéldány őrjegy”, azokban a számsorokban, amelyekben az archivális és mozgatható példányokat külön tároljuk, csak archivális példányt gyűjtünk némely műből, amelyeknek jelzete X-szel kezdődik, ez esetben a mozgatható sorban szerepel ez az őrjegy. (A 2. sz. melléklet bemutatja a fenti őrjegyeket.)

– helyrajzi nyilvántartások:

a) helyrajzi napló kötet formában; 1936-ig kézzel írott naplók, 1936-tól az adremázott címléírásokat tartalmazó naplók, a címléírás mellé beütött és kitöltött hálózatos bélyegzővel. E bélyegző rovataiból állapítható meg, hogy az adott műből hány raktári példánynak (ezen belül alap-példány, M példány és M-os stb. példány) kell a polcon lennie, továbbá mely olvasóteremben és/vagy segédkönyvtárban hány példánynak kell lennie. (A 3. sz. melléklet bemutat egy helyrajzi napló oldalt és ismerteti a tudnivalókat a helyrajzi napló használatához.);

b) a helyrajzi napló cédula formában. Többféle méretű van, gépelt vagy adremázott címléírást tartalmaz, a cédula hátoldalán alkalmazott, a naplókban is használatos hálózatos bélyegző, a példányokra vonatkozó bélyegzésekkel.

– kihelyezési lista: számítógéppel készült, jelzetszaládonként, azokon belül növekvő számsorrendben tartalmazza azokat a műveket, amelyekből a raktárból valahova kihelyezett példányok vannak. A lista adatai: a könyv jelzete, egy szerző vezetékneve, a könyv címének első három szava, a könyv kihelyezési helyének kódszáma, illetve ha a könyvet több helyre is kihelyezték, valamennyi kihelyezési hely kódszáma, többkötetes mű esetén valamely esetleg hiányzó kötet kötetszáma. (A 4. sz. melléklet bemutat egy oldal kihelyezési listát.)

– hiánylista: az ellenőrzés alkalmával észlelt hiányzó művekről a revíziós brigád tagjai készítik, előre elkészített űrlapon, amely tartalmazza a hiányzó mű jelzetét és azt, hogy raktári példány vagy valahová kihelyezett mű hiányzik-e. A hiány helyének és a hiányzó da-

rabszámnak jelölésére az űrlapon hálózatos rovat van, amelynek felső kockájába a hiány helyének kódszámát, az alatta lévő kockájába a hiányzó darabszámot írjuk. (Lásd 5. sz. melléklet.)

– napi statisztikai lap: az ellenőrzést végző brigádok napi teljesítményükről statisztikai lapot készítenek. (Lásd 6. sz. melléklet.)

– bélyegzők: kör alakú revíziós bélyegző, ami a könyvek címlap verzőján és a raktárakban lévő őrjegyeken jelzi, hogy az ellenőrzés megtörtént; a helyrajzi naplókban használatos hálózatos bélyegzők, amelyekre akkor lesz szükség, ha az 1965-ös revízió alkalmával hiányzó kötet azóta előkerült, de a naplóba a bélyegző éppen a hiány miatt nem lett beütve.

– 8 db kisméretű asztal a naplót, listát kezelő könyvtárosok számára, 8 db alacsony számoly a brigád másik tagja számára, összesen 2 db 3 lépcsős fellépő, a felső polcok elérésére, székek;

– 8 db könyvbölcső, arra a célra, hogy a polcon lévő könyveket kezelő brigádtag kb. 1/2 polcnyi könyvet abba szedjen le az ellenőrzéshez;

– az állományellenőrzésről egy kötetbe összesített statisztika készül;

– írószerek, papírcsíkok szükség esetén egyes kötetek jelöléséhez.

4. Az állományellenőrzés munkaszervezete két fokozatú:

a) a *revíziós brigád* 2 főből áll. Egyik tagja feltétlenül tájékozott könyvtáros, a másik tagja lehet segéderő is. Magát a revíziót ez a brigád végzi;

b) a *superrevíziós brigád* 2 főből áll. Egyik tagja a Raktári osztály 2 munkatársa, Sefcsik Gyuláné és Szilágyi József közül egyikük havonta felváltva, másik tagja a Gyarapítási osztály vezetője által kijelölt Gyarapítási osztálybéli munkatárs, szintén havi váltásban.

5. Az állományellenőrzés munkamódszere:

a) A *superrevíziós brigád* feladata az állományellenőrzést végző brigádok napi, közvetlen, folyamatos irányítása és segítése, az ellenőrzés során észlelt hiányosságok és hibák pótlása, ill. kijavítása, a revíziós brigádok számára szükséges segédletek (helyrajzi naplók, kihelyezési listák), és anyagok (őrjegyek, papírcsíkok, írószerek, bélyegzők stb.) rendelkezésre bocsátása, (ehhez a Raktári osztály egy munkatársának segítségével szükséges), a revíziós brigádok

által készített napi brigádstatistikai lapok gyűjtése és összesítése. E brigád gondoskodik az osztásból vagy más okból előkerült művek helyükre osztásáról és amennyiben az előkerült mű eredeti helyén a revízió már megtörtént, a mű revízióját elvégzi.

Ha a szuperrevíziós brigádnak olyan esetben kell állást foglalnia, melyekre ez a szabályzat nem intézkedik, az eset megoldását szabályba foglalja és valamennyi revíziós brigád tudomására hozza a további egységes eljárás érdekében.

A revízió ideje alatt a revízióra kijelölt raktárrészbe és e raktárrészből könyv csak a szuperrevíziós brigádon keresztül mozgatható. A szuperrevíziós brigád a nyomós okból soron kívül kiadandó könyv (ugyanazon a jelzeten lévő valamennyi példánya) revízióját – amennyiben még nem került volna sorra – maga végzi el. Erről a revíziós brigádot egy ideiglenes fehér, „revíziója megtörtént” feliratú őrjeggyel értesíti, nehogy a brigád a könyvet hiányként regisztrálja. Ugyanúgy pótlólag revideálandók a revízió időszakában visszakerülő művek, amennyiben a jelzetükön a revízió túl van (ebben az esetben a szuperrevíziós brigád megszünteti a hiányt a naplóban, a hiánylistán és klemeli a hiányőrjegyet), a revízióra még nem került jelzetű könyveket a szuperrevíziós brigád előzetes revízió nélkül a helyére sorolja.

A szuperrevíziós brigád feladata, hogy szükség esetén a revízión már átesett állományrészben a helyrajzi naplókban utólagos bejegyzést, módosítást, javítást tegyen.

Csakis a szuperrevíziós brigád tehet bármiféle bejegyzést (pl. téves irányítás kihúzása) magukban a könyvekben.

b) A *revíziós brigádok* feladatai jórészt egységesek valamennyi állományrészben, kisebb hányadukban azonban elérők aszerint, hogy melyik számsorról, ill. egy mű különböző példányainak együtt vagy esetleg külön raktár részben való tárolásáról van szó. Ezért e részben a revíziós brigádok munkájának csupán egyező mozzanatait foglalja össze a szabályzat, az ettől eltérő, az egyes számsorokra kizárólagosan vonatkozó eljárásokkal ezen általános rész után, számsoronként külön-külön foglalkozunk.

A revíziós brigád alapvető munkamódszere az, hogy a brigád egyik tagja egy könyvbőlcsőbe leemel a polcra kb. 1/2 polcnyi könyvet, ebből darabról darabra menve, a köteteket kézbe véve felolvassa a mű jelzetét, szerzőjét, címét, megszámlolja az azonos jelzeten szereplő összetartozó köteteket. Hiteles jelzetnek (rendszerint)

a könyv címlapjának verzóján, a leltári bélyegző felett (mellett) felírt jelzetet kell tekinteni.

A brigád másik (feltétlenül könyvtáros) tagja a helyrajzi naplóban ellenőrzi a felolvasott adatok helyességét, egyezését.

Amennyiben az egyezés kétségtelen, a könyvet kezelő brigádtag a könyvben (többkötetes mű esetében a mű valamennyi kötetében), több példány esetében valamennyi példányban a címlap verzóján a leltári bélyegző mellett, a régebbi, az 1965-ös revízió átesett mű esetében az akkor használt kisméretű, háromszög alakú bélyegző mellé beüti a mostani revízió megtörténtét igazoló köralakú, R 2 feliratú bélyegzőt. Kolligátumokban bélyegző kerül valamennyi kolligált műbe az előbb leírt módon.

Ugyanakkor a brigád másik tagja, aki a helyrajzi naplót és a raktárból kihelyezett kötetekről készült listát kezeli, ellenőrzi a helyrajzi napló hálózatos bélyegzőjében szereplő adatokat (alappéldány, M példány, M:-os példány stb.) a polcon talált kötetel/kötetekkel, továbbá ellenőrzi a kihelyezési listában lévő adatokat (melyik olvasóteremben és/vagy segédkönyvtárban van példány vagy példányok az adott műből) a hálózatos bélyegzőben lévő bejegyzésekkel. Ahol van kihelyezési őrjegy, ennek adatait is össze kell vetni a helyrajzi napló és a raktárból kihelyezett művek listájának adataival.

Hiányok esetében követendő eljárások:

1. a polcon hiányzik valamelyik kötet, aminek a hálózatos bélyegzőben lévő adat szerint meg kellene lennie. Ebben az esetben hiányőrjegyet kell készíteni és a kötet helyére ez kerül. A hiányőrjegyre rányomjuk a revíziós bélyegzőt, a helyrajzi naplóba a hiányzó kötetet a hálózatos bélyegző megfelelő (a hiányzó példányt megnevező) rovata fölé ceruzával írt H 95. bejegyzéssel jelöljük;

2. a másik hiány úgy jelentkezik, hogy a helyrajzi napló hálózatos bélyegzőjében szerepel bejegyzés arról, hogy a műből kihelyezett darab van valamelyik segédkönyvtárban és/vagy olvasóteremben, de a kihelyezési listán ez a kódszám nem szerepel. Ez azt mutatja, hogy a kihelyezett kötet kihelyezési helyén hiányzik. Ezt a tényt a hálózatos bélyegzőnek a kihelyezési kódot tartalmazó rovata alá írt H 95-tel kell jelezni;

3. ha a műből nincs raktári példány és nem is kell lennie, hanem csak kihelyezési őrjegy van a polcon, akkor két eset lehetséges:

a) ha a mű csak egy helyre van kihelyezve, de kihelyezési listában ez a jelzet nem szerepel,

akkor kiemeljük a kihelyezési őrjegyet, és hiányőrjegyet teszünk a helyére és a helyrajzi naplóban is bejegyezzük a hiányt,

b) ha a mű 2 vagy több helyre van kihelyezve, akkor annak a kódszámnak a sorába a kihelyezési őrjegyen, ahonnan a mű hiányzik, a „törlés” rovatba H 95-öt írunk;

4. az előző, 1965-ös revízió alkalmával hiányzó és azóta sem előkerült mű címléírása mellett a helyrajzi naplóban hiányzik a hálózatos bélyegző, hanem a bélyegző helyén H 1965. bejegyzés szerepel. Erről a műről hiányőrjegy van a polcon (ha esetleg nincs, akkor pótoljuk), azt ellátjuk az R 2 bélyegzővel és e kötet hiányát is feljegyezzük a hiánylistára, a helyrajzi naplóba H 95-öt írunk.

Valamennyi számsorban – a 0-ás jelzetű külföldi anyag kivételével – ha a raktárban a polcon alappéldány nincs, de a kihelyezési lista szerint a műből valamelyik segédkönyvtárban vagy olvasóteremben példány található, a kötet jelzetét egy piros csíkra fel kell írni és a csíkot a könyv helyére kell helyezni azért, hogy a szuperrevíziós brigád ennek alapján a kihelyezett kötetet alappéldánynak visszahelyezze a raktárba, úgy járva el, mint átirányítás esetén. Ha a kihelyezett mű a kihelyezés helyén már nem található, a művet hiányként kell kezelni.

Minden hiányt a helyrajzi naplóba történt regisztrálás után a hiánylistára be kell írni. A listán szerepel a mű jelzete és a lista hálózatos rovatába – raktári hiány esetében a hiányt jelölő A, M vagy M:2 stb., kihelyezett darab hiányakor pedig annak a segédkönyvtárnak vagy olvasóteremnek kódszámát írjuk ahonnan a mű hiányzik – a hiányzó darabszám.

Többkötetes művek valamelyik kötetének hiányát ceruzával a hálózatos bélyegző megfelelő rovata fölé vagy – kihelyezett műveknél – alá írt például H 4.köt.95. bejegyzéssel jelöljük. Ezt a hiányt is felvesszük a hiánylistára.

Ha a polcon talált mű adatai nem egyeznek mindenben a helyrajzi napló adataival, akkor a *revíziót nem végezzük el*, hanem a kötetbe piros papírcsíkot helyezünk, fektetve helyezük el a polcon, hogy könnyen megtalálható legyen, és jelezzük az esetet a szuperrevíziós brigádnak.

Ugyanígy kell kezelni azokat a műveket is, amelyekben a címlap verzóján, a jelzet mellett vagy felett valamely segédkönyvtár jelzése van feltüntetve (pl. S, SR, SSZ, III, stb.) és ez nincs áthúzva. Áthúzott ilyen jelzés figyelmen kívül hagyandó.

Ha egy műből 2 vagy több teljesen azonos

jelzetű darab kerül elő (pl. a jelzet száma előtt nincs megkülönböztető betűjel, vagy M:-os eltérő számok), *revízióját nem végezzük el*, hanem az előbb leírt módon piros csíkos anyagként kezeljük.

Ha a polcon az adott számrendbe nem tartozó, ún. elosztott könyvet talál a brigád, kiemeli a helyéről, zöld papírcsíkot helyez bele és átadja a szuperrevíziós brigádnak.

Abban az esetben, ha a helyrajzi naplóban a hálózatos bélyegzőben nem szerepel bejegyzés egy mű kihelyezéséről, de a kihelyezési lista szerint van belőle valahová kihelyezett példány, ezt a szuperrevíziós brigádnak kell jelezni, ők pótolhatják a bejegyzést a helyrajzi naplóban.

Az 1965-ben kezdődött állományrevízió alkalmával az akkor hiányzó művek címléírása mellé a helyrajzi naplóba nem ütötték be a hálózatos bélyegzőt, hanem a bélyegző helyére H 1965-öt írtak be ceruzával. Ha a jelen ellenőrzés során ezek közül a művek közül megvan a polcon az időközben előkerült darab, ezt a tényt jelezni kell a szuperrevíziós brigádnak, akik elvégzik az előkerült mű revízióját és a helyrajzi naplóba beütik a hálózatos bélyegzőt.

Ha a polcon talált kötet csonka (azaz a kötet szövegének, vagy egybekötött mellékletének része hiányzik), a revízió elegendő, de a helyrajzi naplóba, ha eddig nem szerepel, akkor most „csonka” bejegyzést kell írni a hálózatos bélyegző alá. Ez a bejegyzés nem szükséges, ha a mű csonkasága a címléírásban jelezve van.

Ha azonban a polcon talált darab szemmel láthatóan csupán töredéke a műnek, úgy azt ki kell emelni, piros csíkkal kell ellátni, és át kell adni a szuperrevíziós brigádnak, revízióját elvégezni nem szabad. Sorsáról (hiány lesz-e vagy marad) a szuperrevízió dönt.

Címlap hiánya esetén csak akkor kell a kötetet kiemelni és a szuperrevízióhoz irányítani, ha jelzetazonossága a helyrajzi naplóval megnyugtatóan nem állapítható meg.

Ha a brigád a könyvek között egyéb, régi őrjegyet vagy valamilyen feljegyzést talál, átadja a szuperrevíziós brigádnak.

Előfordul olyan eset, hogy a polcon nem találunk könyvet, de a helyrajzi naplóban olyan bejegyzés szerepel, hogy pl. „Leadva a Gyar. Onak. 1982.” vagy „Rekat-ra leadva 1989.”. Ilyen esetben, ha a leadás időpontja 8 évnél hosszabb, hiánynak fogjuk fel, és a hiányra vonatkozó szabály szerint járunk el. Ha 8 évnél frissebb a bejegyzés, bízunk abban, hogy a Gyarápítási Osztály még elvégzi a könyvvel kap-

csolatos munkát és továbblépünk a következő kötetre.

A könyvek kötetés miatt is hiányozhatnak a polcra. A revízió alatt álló raktárrészből kötészetben lévő kötetekről „Kötészetben” feliratú őrjegyet rak be a könyv helyére a Raktári Osztály. Ennek a kötetnek a revízióját a kötészetről történt visszaérkezéskor a szuperrevíziós brigád végzi el. Ha a kötészetben lévő köteten kívül a műnek más, pl. M:-os példányai vagy kihelyezett példányai is vannak, azoknak a revízióját a vonatkozó szabályoknak megfelelően a revíziós brigádnak el kell végeznie.

Általános szabály a helyrajzi naplóban, hogy a kolligátum megfelelő számú műnek (minden darabjáról külön címléírás van), de egyetlen darabnak számít. Ezért a kolligátumnál csupán az első tag hálózatos bélyegzőjében szerepel a darabszám, azaz 1, a többi tag címléírása melletti hálózatos bélyegző megfelelő rovatában nem számjegyet, hanem +-et találunk.

Általános szabályként megismételjük, hogy a revíziós brigád magába a könyvbe semmiféle bejegyzést nem tehet (az R 2 bélyegzőt természetesen beüti), a helyrajzi naplóba pedig csupán a hiány tényét jegyezheti be. A könyvbe, a helyrajzi naplóba és a kihelyezési őrjegyre is csak a szuperrevíziós brigád jegyezhet be új adatot.

Ha a hiánylistára felvett kötet később előkerül, az ebből adódó módosításokat, tehát a hiánylistáról való törlést, a helyrajzi naplóból a hiányjelzés törlését és a hiányőrjegy kiszedését is a szuperrevíziós brigád végezheti el.

Ha a revíziós brigád a fentiekben leírt esetek között nem szabályozott esettel találkozik, az ügy megoldása érdekében a szuperrevíziós brigádhoz forduljon.

A revíziós brigád napi teljesítményéről a szabályzat mellékletében szereplő (6. sz. melléklet) „Napi statisztikai lap”-ot állít ki és ad át naponta a szuperrevíziós brigádnak. Ennek a lapnak 1. és 2. rovatait a helyrajzi napló bejegyzéseinek összeadásával kell kiszámítani. Ez a két adat csak a raktárakban elhelyezett kötetek db-számát tartalmazza. A 3. és 4. rovat a „Hiánylista” adott napon történt bejegyzéseinek összegét tartalmazza. Az 5. és 6. rovatot a jelzett darabok összeszámlálása útján kell kitölteni. A könnyebb statisztikakészítés érdekében a helyrajzi napló adatainak összegét folyamatosan, oldalanként a lap alján fel kell jegyezni, a munkanap végén ezek összeadása már egyszerűbb feladat.

II. AZ EGYES SZÁMSOROK REVÍZIÓJÁRA VONATKOZÓ KÜLÖNLEGES, ELTÉRŐ SZABÁLYOK

(A revízióban részt vevő munkatársaknak ennek a fejezetnek csak azt a pontját kell megismerniük, amelyik állományrészben végzik majd a munkát.)

1. Az 1936-ban elindított, illetve 1952-ben ugrószámrendszerre átalakított nagyságrendi betűjel nélküli numerus kurrens számsor revíziója.

(Lásd az 1. sz. melléklet 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17. pontban szereplő állomány.)

Jelentős részében egy példányos monografikus anyag, számhiány (tehát ún. „Üres szám”) alig van, a számsor szinte teljes. Egyes művekből az ún. alappéldányon kívül (jelzete sima 5 vagy 6 jegyű szám, pl. 52.726) van több raktári példány is, ezek az ún. M (ebben a számsorban muzeális) és M:2, M:3, stb. példányok (jelzetük pl. M 54.987 vagy M 54.987:2). Ezek az utóbbiak, tehát az M-es és M:-os példányok összeosztva más raktárrészben vannak tárolva. Ezekből a többpéldányokból lényegesen kevesebb van, mint az alappéldányokból, ahol szinte teljes a számsor. Ezért ezt a számsort úgy lehet ellenőrizni, hogy először a teljes alappéldány számsort kell számba venni és ebben a hálózatos bélyegző első A jelű kockája alatti darabszám vehető össze a polcon lévő kötetrel vagy többkötetes mű esetén a kötetekkel. E számsorban kihelyezési őrjegyeket is találunk, azokról a kötetekről, amelyekből a polcon nincs darab, mert azt valahová kihelyezték. Ha olyan jelzeten is van kihelyezési őrjegy, amelyből a polcon alappéldány is van, az őrjegyet ki kell szedni.

Ha egy 3 kötetes művet veszünk példának, akkor a helyrajzi naplóban a címléírás mellett az alábbi hálózatos bélyegzőt találhatjuk:

A	M	:2	:3	:4	:5	:6	:7
3	3	3					
64							
3							

A hálózatos bélyegzőben lévő bejegyzések szerint a 3 kötetes műből van egy alappéldány a polcon, van belőle M és M:-os példány és van egy a 64-es segédkönyvtárban. Ebben az esetben, ha a 3 kötet a polcon van és a kihelyezési listában is szerepel ez a jelzet és az, hogy belőle a 64-es segédkönyvtárban van kihelyezett példány, és nincs kihelyezési őrjegy a könyv mellett, akkor minden rendben van, folytathatjuk a munkát a következő címléírással.

Roszsabb esetben a következő eltérések lehetnek:

1. hiányzik a polcra a mű, ebben az esetben hiányőrjegyet készítettünk és tesszük a mű helyére, a hálózatos bélyegző A kockája fölé H 95-öt írunk, a hiányt felvesszük a hiánylistára;

2. ha a mű 2. kötete hiányzik a polcon, az A kocka fölé H 2.köt. írunk, a hiányt felvesszük a hiánylistára;

3. a kihelyezési listán nem szerepel ez a jelzet azzal, hogy belőle a 64-es segédkönyvtárban van kihelyezett példány, akkor a hálózatos bélyegző 64-es bejegyzést tartalmazó kockája alá H 95-öt írunk és a hiányt felvesszük a hiánylistára;

4. a 3 kötet megvan a polcon, de mellette kihelyezési őrjegy is van arról, hogy a műből a 64-es segédkönyvtárba kihelyezett példány van, ezt a kihelyezési őrjegyet kíméljük, mert a raktári kiszolgáláshoz nincs rá szükség.

A bélyegző M és :2 kockája alá bejegyzett 3-3 kötet meglétének ellenőrzése egy következő ellenőrzési menetben történik meg, mert ezek a kötetek a már korábban leírtak szerint más raktárrészben vannak elhelyezve.

Ha ebben a számsorban egy jelzetből a polcon az alappéldányon kívül M vagy M:-os példányt találunk, az elosztás és át kell adni a szuperrevíziós brigádnak, hogy a más raktárrészben lévő helyükre visszakerüljenek.

Mint már szó esett róla, e számsor többes-példányait, tehát az M és M:-os példányokat külön menetben kell ellenőrizni a helyrajzi naplók hálózatos bélyegzőjének M és M:-os kockái alatt lévő bejegyzések alapján, az előbbieken leírt módon.

Ha ebben a lényegesen kevesebb művet tartalmazó, hézagos számsorban a számsorba tartozó, de M betűjel nélküli darabot találunk, az elosztásnak számít, át kell adni a szuperrevíziós brigádnak, hogy elhelyezze az alappéldányok közé és ott elvégezze revízióját, ahol minden bizonnyal az első alappéldányokat ellenőrző menetben hiány volt.

Ha a helyrajzi naplóban lévő bejegyzés szerint M vagy M:-os példánynak lennie kellene, de a polcon nincs, hiányát a hálózatos bélyegző megfelelő rovata fölé írt H 95-tel jelezzük, felvesszük a hiánylistára, de hiányőrjegyet nem kell készíteni.

Elég sok művet találhatunk M:5 jelzéssel akkor is, ha nincs előtte M:2–M:4-ig bejegyzés. A Gyarapítási Osztály ezen a jelzeten helyezte el azokat a darabokat, amelyek az 1983-as nagy könyvlopásból visszakerültek, de távollétük alatt megsérültek. (Címlapjuk, 50 oldaluk hiányzik, stb.) Ezek revízióját is elvégezzük, külön tennivaló nincs velük.

Ebben a számsorban kihelyezési őrjegy csak ott lehet, ahol nincs alappéldány, ha mégis találunk máshol is, átadjuk a szuperrevíziós brigádnak.

Mivel ez a számsor rendkívül hézagos, a revíziós brigádnak egy-egy munkanapon valószínűleg nagyszámú helyrajzi naplókötetben kell a revíziót elvégeznie. Ezért a napi statisztikakészítés eltérő az alappéldányoknál alkalmazott módszertől, itt ugyanis a napi statisztikai lapra a művek számát nem vesszük fel, a darabok számát pedig a kötetek összeszámlálásával állapítjuk meg naponta, így a statisztikai űrlap 1. rovata üres marad.

2. Az 1952-ben elindított, nagyságrend szerint A, B, C, D, E betűjelű, betűjelenként 10 000-rel kezdődő kötelesepéldány sor revíziója. (Lásd az 1. sz. melléklet 19. pontja alatt szereplő állomány.)

Ez a számsor elindítása óta a magyar kötelesepéldány könyveket tartalmazza, a sorozati jelzetre került művek leszámításával.

E számsorban feldolgozott művek jelzeteiben és raktári elhelyezésük szerint is két egységben szerepelnek.

Az első az ún. archivális sor, amelyben minden műből, az X jelű, csak egy példányban gyűjtött művekből is van egy példány (adott esetben kladói és kötésvariánsok és biblifil variánsok is). Erről a sorról külön, piroskötésű helyrajzi naplók készültek 1977-ig. (1977 után a továbbra is külön raktárrészben lévő anyagok nyilvántartása egy közös helyrajzi naplóban történik.)

Ebben a számsorban a kötetek jelzetei a következők lehetnek: pl. A 10.794, XA 12.359-től E, ill. XE-ig. Az A–E-ig terjedő betűjel 5 féle nagyságrendet jelent. Az 1977-ig készült piroskötésű külön helyrajzi naplókban nem hálózatos

bélyegzőt használtunk a címléírás mellett, hanem az alábbi egyszerű bélyegzőt a darabszámok bejegyzésére:

R
1965
2

Ebből a számsorból nincs kihelyezés, ezért kihelyezési őrjegy sincs. Hiányőrjeggyel találkozhatunk és ha a mű valóban hiányzik, akkor a hiányőrjegy természetesen marad, ha időközben megkerült a mű, a hiányőrjegyet kiemeljük és átadjuk a szuperrevíziós brigádnak. Ha az 1965-ös revízió alkalmával meglévő mű most hiányzik, a hiányt a naplóba és a hiánylistára feljegyezzük, és hiányőrjegyet készítünk a hiányzó mű helyére.

Ha ebben a számsorban MA-ME vagy MA:2-ME:2, stb. jelzetű kötetet találunk, az elosztás, át kell adni a szuperrevíziós brigádnak. Az ellenőrzés az általános részben leírtak alapján történik.

A második rész a számsorban az ún. használati sor, amely az ún. mozgatható (az olvasótermekben kiszolgálható), a jelzetben az A-E-ig terjedő betűk előtt egy M-et is tartalmazó (pl. MA 12.346), továbbá a belső kölcsönzésre is kiadható kettőspontos (pl. MA 12.346:2) jelzetű példányokat tartalmazza.

Ebbe a használati sorba tartoznak a raktárból kihelyezett művek is, kihelyezésüket ennek a résznek a helyrajzi naplóiban kell ellenőrizni.

Ennek az állományrésznek a helyrajzi naplóiban az alábbi hálózatos bélyegzőket találjuk:

a)

M	:2	:3	:4	:5	:6	:7

b)

A	M	:2	:3	:4	:5	:6	:7

Az a) jelűt 1977-ig használta a Raktári Osztály. Ebből hiányzik az A, az archivális példányok bejegyzésére szolgáló első kocka, mert 1977-ig az archivális sor számára készült külön helyrajzi naplókban az előbb ismertetett egyszerű bélyegző szolgált a példányok számának bejegyzésére.

A b) jelű bélyegzőt 1977-től használja a Raktári Osztály, mert azóta nem készül külön helyrajzi napló az archivális sornak, mindkét sor példánynyilvántartása egy helyrajzi naplóban történik, ennek az archivális példányok bejegyzésére is helyt adó, „A” kockával is rendelkező bélyegzőnek a használatával. (Ezért az archivális sor revíziójára az 1977 utáni anyag ellenőrzéséhez ezeket a mindkét példánysort nyilván tartó helyrajzi naplókat kell majd használni.)

E számsorban kihelyezési őrjegyek nincsenek, de vannak „Számjelző. Nincs többes példány” őrjegyek, az X-es jelzetű, csak 1 példányban gyűjtött művek helyén, amelyeket az archivális példányok között tárolunk.

E számsor revíziója során kell ellenőrizni az itt lévő raktári példányokat a helyrajzi napló bejegyzéseivel összevetve, valamint a kihelyezett példányokat a helyrajzi napló és a kihelyezési lista adatainak összevetésével, az általános részben leírt szabályok szerint.

Ha ebben a sorban X-es vagy M nélküli, csupán A-E-ig betűjelű példány előfordul, azt elosztásként kell kezelni és át kell adni a szuperrevíziós brigádnak, mert ez a darab az archivális sorba tartozik és az ottani hiányát meg kell szüntetni.

Ebben a számsorban kihelyezési őrjegy csak ott lehet, ahol nincs M példány, ha mégis találunk máshol is, átadjuk a szuperrevíziós brigádnak.

Ha valamelyik jelzeten 2 vagy több példány is van, azt piros csíkkal ellátva át kell adni a szuperrevíziós brigádnak, revízióját nem szabad elvégezni. (Pl.: 2 db MB 12.453 vagy 3 db MC 43.573:2) Ezek feldolgozásbeli számozási hibák, amiket ki kell javítani a szuperrevíziós brigádnak.

Amennyiben a revízió során X-es jelzetű mű másodpéldánya vagy M:-os példánya kerülne elő, azt is át kell adni a szuperrevíziós brigádnak, mert itt is javítani kell.

3. Az 1952-ben indított OA-OE betűjelű, 5 nagyságrendben felállított számsor revíziója

Ez a számsor az 1952 óta beszerzett és feldolgozott új, külföldi, monografikus anyagot tar-

talmazza, mégpedig úgy, hogy az esetleges M (másod)-példány (jelzete MOB 22.346), illetve a szórványosan előforduló további (kettőspontos MOB 23.548:2, stb.) példányok egyetlen számsorban összeosztva vannak raktározva.

A helyrajzi naplókban az ismert hálózatos bélyegző tartalmazza a példányokra és kihelyezésekre vonatkozó adatokat.

Kihelyezési őrlap csak ott szükséges, ahol nincs példány a polcon.

A revízió munkavégzésére a szabályzat általános szabályok részében leírtak vonatkoznak.

4. Az ún. „Müncheni gyűjtemény” revíziója

Acad-Zool-Ig 113 szakban feldolgozott régebbi modern könyvgyűjteményi anyag. Példánynyilvántartását a kézzel írott, sokszor nehezen olvasható ún. „Müncheni repertórium”-ok tartalmazzák. Ebből az anyagból az utóbbi évtizedekben jelentős mennyiségű rekatagolizálás történt. Az így rekatagolizált egységeknél a repertóriumban megvannak az új jelzetek (piros színnel írva), ami azt jelenti, hogy az ilyen tétellel nincs tennivalónk.

Az 1965-ös állományrevízió alkalmával ennek az állományrésznek az ellenőrzésével kezdte a könyvtár az állományrevíziót már 1964 végén. Ez sajátos revízió volt, mert az anyag nyilvántartását szolgáló repertóriumok állapota a rovatokban már akkor is található számtalan legkülönböztetőbb ma már és akkor is feloldhatatlan jelzés, a rekatagolizálás, a katalóguscédulák fényképezése stb. következtében a hiányok megállapítása lehetetlen volt. Ezért a revízió célja ebben a számsorban nem a hiányok megállapítása, hanem az akkor meglévő állomány pontos rögzítése volt. Ez úgy történt, hogy meglévő kötet esetében a repertóriumba a címléírás mellé egy sajátos 3 kockát tartalmazó bélyegző került. (A 7. sz. melléklet bemutat egy oldalt a Müncheni repertóriumról.)

Ha a bélyegző kockái üresen maradtak, ez azt jelentette, hogy a mű megvan, 1 kötetes és egy példány van belőle. Ha a mű többkötetes volt, a kötetek száma a felső kockába került.

A középső kockába csonka vagy töredékes mű esetén Cs, illetve T betűt kellett írni.

Az alsó kocka előre nem látható igény kielégítésére szolgált. (Felhasználására nem került sor, tehát mindig üres.)

Mivel 1964-ben hiányt nem állapítottunk meg, hiányőrjegyek sem készültek. A mostani

ellenőrzés során már módunk van arra, hogy az 1964-ben meglévő művek azóta bekövetkezett hiányát megállapítsuk. Ez úgy történik, hogy a repertóriumban az adott címléírás mellett a háromkockás bélyegző szerepel, de a mű nincs a helyén, akkor a kis bélyegző felső kockájába H 95-öt írunk, hiányőrjegyet készítünk és a művet a hiányjegyzékbe felvesszük.

Többkötetes mű valamely kötetének hiánya esetén a pl. H.2.kt. bejegyzést írjuk a kis bélyegző felső kockája fölé.

Az egyes darabok gyakori igen rossz állapota miatt a szuperrevíziós brigáddal ezeket az eseteket meg kell beszélni.

Kívánatos, hogy ennek az anyagnak revízióját olyan kollégák végezzék, akik hosszabb ideje dolgozói könyvtárunknak és ismerik a Müncheni állományt.

A müncheni anyagban használt bélyegző:

5. A sorozati anyag revíziója (Lásd: 1. sz. mell. 4., 6., 7., 8., 9. és 10. pontjai.)

Ebben az anyagrészen revízióra kerül az 1936-ban e rendben elkezdett és azóta feldolgozott ún. sorozati anyag, ezen belül Ért.1- jelzettel az iskolai értesítők, 1-343 jelzet alatt schematizmusok, 344-2.817 jelzet alatt a naptárak, 2.818-9.999 jelzettel az új sorozat, 10.000-44.999 jelzettel a régi sorozat és nagyságrendi KA, KB, KC, KD és KE jelzetek alatt a legújabb sorozat.

A sorozati anyag feldolgozásának során kétféle megoldással találkozunk:

a) az ún. részcímes sorozatok feldolgozása úgy történt, hogy a sorozatban megjelent művekről a monografikus művekhez hasonlóan egyedi címléírások készültek az egyes művekről, jelzetük a 2.818-44.999-ig terjedő sima numerus kurrens és a KA-KE-ig terjedő sorozati számtartományba illeszkednek;

b) az ún. nyitott címléírással leírt művek, amelyek tulajdonképpen könyvként feldolgozott, a sorozati számsorba sorolt jelzetű periodikaszzerű anyagok (periodikaszzerűnek tekintendő minden időszak kiadvány e számsorban, így az évkönyvek, naptárak, schematizmusok, iskolai értesítők, név- és címtárak, adattárak, Who's who típusúak is, részcímes periodikák, végül

egyéb olyan részcímes kiadványok, melyeknek utólagos címlapjuk és tartalomjegyzékük nincs, cím vagy impresszumadataik mégis időszakosságra utalnak, pl. Statisztikai Időszaki Közlemények), ezekről a művekről címléírás készült, ez van a helyrajzi naplóban is, a címléírásen belül az első a könyvtár birtokában akkor meglévő kötetnek többnyire a megjelenési évszáma szerepel megnyitva, így pl. Bp 1896-.

Mindkét említett esetben a címléírás mellett a helyrajzi naplóban megtaláljuk a hálózatos bélyegzőt, amely a már ismert módon tartalmazza a példánynyilvántartás adatait. (A 8. sz. melléklet bemutat egy oldalt a sorozati helyrajzi naplóból.)

Az a) pont alatt tárgyalt részcímes sorozati címléírás esetében a revíziós eljárások tekintetében semmi különbség nincs a monografikus művek revíziójához képest. Ezeknek a köteteknek esetében e szabályzat általános szabályok részben leírtak szerint kell eljárni.

A b) pontban tárgyalt részcímes sorozati címléírás a helyrajzi naplóban a jelzeten lévő kötetek számától függetlenül egy nyitott címléírást találunk és a címléírás mellé be van ütve a már ismert hálózatos bélyegző is.) Ez a hálózatos bélyegző csak azokat az adatokat tartalmazza, amelyek az 1965-ös revízió alkalmával a meglévő darabok számát mutatják, az azóta e jelzethez beérkezett további kötetek a hálózatos bélyegzőben nem szerepelnek. Ezek az 1965 után beérkezett kötetek a címléírás alatti 4 függőleges rovatának megfelelőjében piros cêruzával vannak feltüntetve.)

A helyrajzi naplók 1965-ben úgy készültek el, hogy ezeknél a nyitott címléírású tételeknél a címléírás alatt egy fél oldal üresen maradt arra a célra, hogy legyen hely a leírt műből meglévő és majdan beszerzendő kötetek adatainak bejegyzésére is. Ezt az üres féloldalt 1965-ben a revízió során négy részre osztottuk függőleges vonalzással:

1.	2.	3.	4.
1910.	1910.	:2 1910	I 1910
1911.	1911.	:2 1911	I, 50, 1911
1912.		:2, :3 1912	

az első oszlopban vannak az alappéldányok, jelzetük pl. 12.349,
a második oszlopban a muzeális példányok, pl. M 14.378,
a harmadik oszlopban a többpéldányok, pl. M 15.354:2,

a negyedik oszlopban szerepelnek a kihelyezések.

Vannak olyan tételek ezekből a nyitott címléírásokból, ahol a fél oldal nem volt elegendő a meglévő példányok beírására, ilyen esetben a helyrajzi napló üres baloldali lapján folytattuk a bejegyzéseket, sőt beragasztott pótlappal is találkozunk majd az ellenőrzés során.

További sajátossága a sorozati anyag nyilvántartásának az, hogy az 1965-ös revízió óta történt, a már akkor is élt és a naplókban szereplő, azóta gyarapodó jelzetek új kötetelt nem tudtuk a helyrajzi naplókba felvenni a részcímes sorozatok esetében. Ilyen esetben, ha például 1965-ben egy részcímes sorozati műből az első 9 kötet volt a birtokunkban és a következő kötet megjelent mondjuk 1970-ben, amiről természetesen címléírás készült és a könyv alapjelzete maradt az, amit a sorozat már 1965-ben is viselt, ennek a 10. kötetnek a címléírása nem kerülhetett be a helyrajzi napló-kötetbe, hanem a helyrajzi napló ezekben az esetekben katalóguscédula formájában épült tovább, úgyhogy ezeket a helyrajzi naplót megtestesítő cédulákat a helyrajzi naplók melletti katalógusszekrényekben tároljuk.

A példányok nyilvántartását tartalmazó már ismert hálózatos bélyegző ezekben az esetekben a katalóguscédula hátoldalán található. Amelyik műnél ez a megoldás történt, annál a helyrajzi naplóban a megfelelő jelzetenél „Kartotéknyilvántartásban is szerepel” szövegű, a jelzetenél is tartalmazó bélyegző hívja fel a figyelmet arra, hogy a jelzet folytatása a katalógusfiókban található.

12.726

Kartotéknyilvántartásban
is szerepel

Ebből következik, hogy a sorozati anyag jelentős részének revíziója alkalmával a helyrajzi napló mellett a cédula formájában folytatódó részt tartalmazó katalógusfiókot is a raktárba kell vinnie a revíziós brigádnak és az adott tételeknél a helyrajzi naplókötet és a helyrajzi naplócédula adatait egymás után összevetve a polcon található példányokkal és a kihelyezési lista adataival végezhetjük el az egy jelzeten lévő anyag valamennyi darabjának ellenőrzését.

A nyitott címléírású művek kihelyezett darabjait a kihelyezési lista úgy tartalmazza, hogy a mű jelzete, szerzője, majd a cím 3 első szava után következik annak a segédkönyvtárnak/ol-

vasóteremnek a kódszáma, ahol a műből van kihelyezett példány, majd utána felsorolja, hogy mely kötetek vannak az adott helyen. A helyrajzi naplóban általában nem év, hanem *évfolyam* jelölés szerepel, a segédkönyvtári ellenőrzéskor évenként vették fel, a raktári kötetek alapján kell beazonosítani és évfolyamként kell felvenni. Például:

27.025 Auróra. Hazai almanach
11823, 1824, 1825, stb.
421823, 1824.
681823

Nyitott címléírású műveknél a hiányt úgy jelöljük, hogy a hiányzó kötetet azonosító számtól egy kis vonalat húzva írjuk a H 95-öt.

Pl.:	1971
1972	----- H. 95
1973	

Ebben az esetben egy sorozatból hiányzik az 1972-es kötet.

Ebben a számsorban is az általános szabályok részben leírtak szerint végezzük a munkát.

A nyitott címléírások esetében a meglévő darabszámot összeszámoljuk egy-egy cím ellenőrzésének a végén, és a hálózatos bélyegző megfelelő rovataiba ezek a számok kerülnek, ha szükséges, módosítva az 1965-ben beírt darabszámokat. (Azóta elveszhetett egy-egy példány, de gyakrabban új beszerzés következtében nöhetett a darabszám.) A napi statisztikai lapot természetesen ezeknek az új számoknak összesítése alapján töltjük ki.

A sorozati anyaghoz tartozó egyes állományrészek ellenőrzésének sajátosságai:

a) **Értesítők:** Jelzetük: Ért.1.-. Az anyagról helyrajzi napló áll rendelkezésre (ez az egyetlen helyrajzi napló, amely nem tartalmazza a művek címléírását, csak a jelzeteket és a jelzet után sorolja fel a meglévő köteteket. (1965-ben az ismert hálózatos bélyegzőt használtuk, a nyitott címléírásokra vonatkozó szabályok szerint végeztük az ellenőrzést. A mostani revíziót is ennek megfelelő módon végezzük.

b) **Schematizmusok:** Jelzetük: 1-343-ig, sima numerus kurrens. Az anyagról kötet és cédula formájában készült helyrajzi naplók vannak, az ismert hálózatos bélyegzőt használtuk és a nyitott címléírásokra vonatkozó szabályoknak megfelelően végeztük az ellenőrzést. A mostani revíziót is ennek megfelelő módon végezzük.

c) **Naptárak:** Jelzetük: 344-2.817-ig sima

numerus kurrens. Az anyagról kötet és cédula formájában készült helyrajzi naplók vannak, az ismert hálózatos bélyegzőt használtuk és a nyitott címléírásnak megfelelő módon végeztük az ellenőrzést.

d) **Régi sorozat:** Jelzetük: 10.000-44.999-ig. Az anyagról kötetek és cédula formájában készült helyrajzi naplók vannak. Ebben a sorban az alappéldányok nincsenek összeosztva az M példányokkal, amelyek más raktárrészben találhatóak. Az állományrevízióban vegyesen találhatók a részcímes és a nyitott címléírású módszerrel feldolgozott anyagok. Ez a legnagyobb sorozati állományrész és ennek a revíziója lesz a legmunkalágnyesebb és leglassúbb. Itt különösen fontos, hogy a revíziós brigád egyik tagja jól ismerje ezt az állományrészt.

Ha ebben az állományrészben olyan jelzet is találunk kihelyezési örjegyet, amelyből a polcon alappéldány van, a kihelyezési örjegyet kiszedjük.

Ebből az anyagból igen sok a kihelyezett példány.

Jellemző még, hogy a jelzetekben az alapszám mellett gyakran igen összetett, sok tagból, vegyesen betűkből, számokból és római számokból álló perszámok is vannak, ami nagyon gondos egyeztetést kíván. A szuperrevíziós brigáddal való együttműködésre itt lesz leggyakrabban szükség.

Az általános részben és a sorozati anyag bevezetőjében leírtak mellett még nyilván igen sok itt nem szabályozott, de megoldandó probléma adódik majd, amiket előre megfogalmazni és így szabályozni is reménytelen vállalkozás, de a szuperrevíziós brigád tagjai a példánynyilvántartást és az elmúlt évek feldolgozási, átszámozási, irányítási stb. megoldásait jól ismerik, és így a ma megjósolhatatlan esetekben is megtalálják majd a megoldásokat.

Ezért is az látszik a legjobb megoldásnak, hogy ez az anyagrész legyen a legutolsó a könyvek revíziójának sorrendjében, amikor már igen sok tapasztalat gyűlik össze, és kiderül, hogy kik végezték a legjobban a revíziós munkát. Ha ezek a kollégák vállalják, velük lenne a legeredményesebb ennek az anyagnak a revíziója. Tudjuk, hogy a legtöbb megoldandó, javítandó eset ebben az anyagrészben lesz, de nagyon megéri az alapos, gondos rendbetételt, mert a modern könyvanyag tudományosan jelentős művei igen nagy számban éppen e sorozati anyagban vannak feldolgozva.

Az alap-, a többpéldányok és az X-es példányok összeosztva a sorozati anyagban, a muze-

álls (M) példányok külön a Ny-i raktárban található. Ezek ellenőrzése külön menetben történik.

e) **Új sorozat:** Jelzetük: 2.818–9.999-ig sima numerus kurrens.

Amikor az 1936-ban 10.000-rel kezdődő sorozati anyag elérte a 44.999-et, nem folytathatták a számsort, mert sima 45.000-rel kezdték 1936-ban a monografikus művek ún. nagy numerus kurrens számsorát. Mivel a naptárak utolsó jelzete sima 2.817 volt, fel lehetett használni a 2.818-tól 9.999-ig rendelkezésre álló üres sima, betűjel nélküli számokat. Így keletkezett az a helyzet, hogy ezek az alacsonyabb számon lévő sorozati kötetek lényegesen frissebb beszerzésűek, mint a magasabb számúak.

Ennek a számsornak a példánynyilvántartására már naplók nem készültek, a példánynyilvántartás cédula formájában van. A részcímes sorozati műveknél a cédula hátoldalán a hálózatos bélyegző szolgálja a példányok nyilvántartását, a nyitott címléírású tételeknél is a cédula hátoldalán van a négy függőleges rovat. Itt jegyezzük meg, hogy ha az ilyen cédula hátoldalán a négy rovat betelik, mert olyan sok kötet van az adott címből, akkor az eddigi gyakorlatnak megfelelően egy üres katalóguscédulát kapcsolunk fűzőgéppel az alapcédulához és azon folytatjuk a meglévő kötetek felsorolását, a csatolt cédulán is a jelzet feltüntetésével. Az alappéldányok e részben sincsenek összeosztva az M példányokkal, ezért a revízió itt is két menetben történik majd.

f) **Legújabb sorozat:** Jelzete: KA, KB, KC, KD, KE és numerus kurrens 1-től szám. Amikor az előbbi „Új sorozat” elérte a 9.999-et, 1987-ben nem volt további lehetőség betűjel nélküli jelzetadásra. Akkor vezették be az 5 nagyságrendet A–E betűjellel, a sorozati jellegzet pedig K-val jelölt új jelzeteket. KA–KE 1 jelzetet kapják azok a kötetek, amelyek 1987 előtti megjelenésűek, de csak most szerzi be a könyvtár, KA–KE 10.000-től jelzetet kapják azok a kötetek, amelyek 1987 utáni megjelenésűek. Ennek az anyagnak helyrajzi naplója nincs, csak cédulanyilvántartás látja el a példánynyilvántartás feladatát. Az alappéldányok itt sincsenek összeosztva az M példányokkal, tehát a revízió két menetben történik majd. Ebben az anyag részben a KA–KE 10.000 felettiekben nincs nyitott címléírás. Revíziója megegyezik az „Új sorozat”-nál alkalmazott módszerrel.

6. A Jegyzetgyűjtemény revíziója (Lásd 1. sz. melléklet 5. pontja)

Jelzeteik: J 1–38.706, JC 1001-től, Cutter számos jegyzeteknél 1–959.

Helyrajzi naplók kötetek és cédulák formájában vannak. 1965-ben az ismert hálózatos bélyegzővel történt az ellenőrzés és a példányok felvétele. Az anyag ellenőrzése egyszerű lesz, az általános részben leírt szabályoktól eltérés nem várható. Ebből az anyagból kihelyezések nincsenek, csak hiány és üres szám őrjegyekkel találkozhatunk.

7. Kegyeleti gyűjtemények:

Az OSZK-nak az alábbi, elkülönítetten feldolgozott és tárolt kegyeleti gyűjteményei vannak:

Apponyi Sándor könyvtára,
Justh Zsigmond könyvtára,
Kisfaludy Sándor könyvtára,
Kossuth Lajos könyvtára,
Madách Imre könyvtára,
Magyar Asszonyok könyvtára és a
Seltz gyűjtemény.

Ezeknek a kegyeleti gyűjteményeknek többnyire kézzel írott repertóriumok vannak, kivétel a Magyar Asszonyok Könyvtára, amelynek helyrajzi nyilvántartása géppel írott cédulákon szerepel.

Valamennyi repertóriumban ezeknél a gyűjteményeknél 1965-ben a revízió alkalmával a müncheni repertóriumokban is alkalmazott három kis kockát tartalmazó bélyegzőt használtuk, a müncheni anyag revíziójának módszerét ismertető szabályzat 4. pontjában leírtak szerint. A mostani ellenőrzés során is ezek a szabályok érvényesek. A bélyegzőhasználat tekintetében egy kivétel van, a Magyar Asszonyok Könyvtára géppel írt helyrajzi céduláin nem a müncheni kis bélyegzőt, hanem a betűjeles numerus kurrens anyag helyrajzi naplóiban használt egyszerű bélyegzőt használtuk a meglévő példányok bejegyzésére.

Ezekben az állományrészekben találkozhatunk kihelyezési őrjegyekkel is.

A kegyeleti könyvtárak revíziójára az általános részben leírt szabályok az érvényesek.

8. Díszművek:

Jelzetük: Dm 1-től. Ennek az állományrésznek a revízióját a Raktári osztály munkatársai már elvégezték.

III. SZERVEZETI KÉRDÉSEK

1. A könyvraktárakban folyó állományellenőrzési munka egész évben folyamatosan történik úgy, hogy állandóan 8 brigád dolgozik a raktárakban. A brigádok 8 fő jól képzett könyvtárosból és 8 segéderőből álló tagjait közteherviselés formájában a könyvtár valamennyi könyvtári részlege adja. Egy-egy brigád 1 hónapig dolgozik, majd jön a váltás. (Természetesen nincs akadálya, hogy egyes munkatársak több alkalommal is eltöltsenek 1-1 hónapot ezzel a munkával.) A munkában részt vevő munkatársakat a főosztályvezetők jelölik ki erre a munkára az osztályvezetők javaslata alapján.

Annak érdekében, hogy minden hónapban folyamatosan legyen nyolc brigád, a munkában részt vevők kijelölését megfelelően koordinálni kell. Ez a koordinálás Ottovay László feladata.

2. A munkában részt vevő munkatársak kellő időben megkapják ezt a szabályzatot, hogy alaposan áttanulmányozhassák annak általános részét és azt a speciális részét, ahol, amelyik állományrészben majd a revíziót végzik.

A 8 brigád tagjai néhány nappal munkájuk megkezdése előtt konzultáción vesznek részt, hogy ismereteik a munkához pontosak és egyértelműek legyenek. Óvári Sándor vezeti a konzultációt.

3. A raktárakban a munka naponta 1/2 9 órakor kezdődik egységesen valamennyi brigádnak, ebédszünettel (1/2 óra) 16 óráig tart. (A raktárakba történő ki-be járást szabályozni kell.)

4. A revízióban részt vevő kollégák e kü-

lönleges teljesítményért amit a revízió jelent, jutalmat kapnak, mégpedig brigádonként és kötetenként 1 (?) forintot. (Ez az összeg a sorozati számsorban és a müncheni állományban dolgozók részére kötetenként 1,50 [?] Ft, mivel a munka ezekben a számsorokban sokkal nehezebb.)

5. A revíziót az egyszerűbb feladatot jelentő olyan állományrészekkel kezdjük, amelyből nincsenek kihelyezett kötetek és amelyekből kötetek egyáltalán nem, vagy csak nagyon elvétve kerülnek forgalomba. Így a legelső rész a betűjeles numerus kurrens archivális része lesz. Ezt követik a régi cutterszámos jegyzetek. A további sorrendet ezt az elvet követve az Olvasó és Tájékoztató Főosztállyal egyeztetve kell meghatározni.

6. Azokban a raktárrészekben, ahonnan olvasótermi kiszolgálás történik, összefüggő, nem nagy területű (kb. 1 toronyraktári szint) részben kell mind a 8 brigádnak egyszerre dolgoznia, mert ezt a részt az ott folyó revízió időtartamára a forgalmazásból ki kell zárni. Erről kellő időben, az állományrész és a jelzettartományt is közölve, az olvasókat – elnézésüket kérve – tájékoztatni kell.

7. Ha olyan raktárrész kerül sorra, ahonnan kiszolgálás és belső kölcsönzés is van, a revízió megkezdése előtt be kell vonni az innen kölcsönzött vagy előkészített anyagot, nehogy az odatartozó kötet a revízióból kimaradjon. (A kötetesen lévő odatartozó kötetekről a Raktári Osztály örjegyeket készít.) Ezért a begyűjtésért az Olvasószolgálati Osztály vezetője felelős. (A munka lebonyolítására vonatkozóan javaslatot kérek.)

8. Ide illik egy fontos megjegyzés: A legfontosabb előkészítés ellenére is előfordulhat majd, hogy lesznek olyan kötetek, amelyek ma kifürkészhetetlen okokból, de a revízió idejében nem lesznek a helyükön és ezért – noha megvannak – hiányként fognak szerepelni. Annak érdekében, hogy ezekben az esetekben is utólag megtörténjen a revízió és a nem létező, de a helyrajzi naplókban, a hiánylistában, hiányörjegyen szereplő kötet esetében a hiányt megszüntessük, az Olvasószolgálat és a Raktári Osztály munkatársait utasítani kell, hogy a revízió után minden kezükbe került kötetben ellenőrizzék, hogy benne van-e az R 2-es köralakú revíziós bélyegző, és ha nincs, adják át a kötetet a Raktári Osztály példánynyilvántartó munkatársának, hogy a revíziót utólag végezze el és a megfelelő helyeken (helyrajzi napló, hiánylista, hiányörjegy) szüntesse meg a hiányt.

Óvári Sándor

SZÉCHÉNYI-FERENC

MUNKATÁRSAINKRÓL

Beszélgetés Csabay Károllyal, a KMK új igazgatójával

Kedves Csabay Károly, noha a „Könyv, Könyvtár, Könyvtáros” májusi számában megjelent Önnel egy hosszabb interjú, mégis szeretnénk lapunk hasábjain is bemutatni az „OSZK Híradó” olvasóinak is, mivel a két kiadvány tanulmányozói nem azonosak és talán a felvetődő problémákhoz is esetleg más szempontok szerint kellene közelíteni.

– Először is arról szeretnénk hallani, hol végezte tanulmányait?

– A budapesti plaristáknál érettségiztem, diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szereztem: programozó matematikus vagyok. Egy kétéves posztgraduális képzés keretében szakinformaticus lettem. „Egyetemeim” közé sorolom azonban azt a kilenc esztendőt is, amelyet Horváth Tibor keze alatt töltöttem. Az OPKM számítástechnikai osztályvezetője voltam, amikor megpályáztam a KMK igazgatói székét.

– Hallhatnánk valamit eddigi tudományos tevékenységéről, publikációiról?

– Szeretnék szerény maradni, minden okom megvan rá. Egy számítástechnikai fejlesztésért és üzemeltetésért kilenc éven át felelős vezetőnek kevés ideje marad elméleti munkára. Műhelymunkámat, illetve az abból nyert elméleti eredményeket különböző publikációkban tettem közzé. Kiemelném kapcsolatomat a TMT-vel: írtam és referáltam. Hogyha tudományos munkának nem szokás is nevezni, megemlíteném, hogy öt éve oktatok az ELTE BTK-n elméleti nyelvész hallgatókat.

– Milyen kapcsolata alakult ki az elmúlt időben a KMK-val?

– Amint említettem, szívesen oktatok. A KMK-hoz is az oktatás fűzött már évek óta. Már édesapám is a KMK-ban tanulta a könyvtáros szakmát. Ma is nagy tisztelettel tekintek a magyar könyvtárügy azon kiemelkedő alakjaira, akik korábban itt dolgoztak, az intézmény rangját megteremtették. Bizonyos értelemben elődeimnek tekintem őket.

– Hogyan tudja majd hasznosítani a KMK-ban a Pedagógiai Könyvtárban szerzett tapasztalatait?

– Ez kézenfekvő: az OPKM országos hatókörű nagy szakkönyvtár. Állománya félmillió fő-

lött van, a számítógépes feldolgozottság meghaladja a 10%-ot, az éves gyarapodás mintegy 12 000 tétel. A gyűjtemény rendkívül szerteágazó médiafajtákat képvisel a könyvektől a videoszalagokig. Az OPKM munkatársa a folyóiratrepertóriumtól a tárgyleíró kartonokig mindenféle feltárási móddal találkozik. Az OPKM ugyanakkor hatalmas forgalmat lebonyolító intézmény, mely az olvasószolgálati, a tájékoztatási munka tanulmányozásának tág teret enged. Igazán nem kell félnem attól, hogy az OPKM-ből hozott tapasztalataim egyhamar elapadnának.

– Mi sodorta a számítógépesítés és annak könyvtári alkalmazásának az irányába?

– Alapvetően humán érdeklődésű ember vagyok, csak amikor egyetemre kellett menni, akkor még nem tudtam. Időközben rájöttem...

– Szeretnénk hallani valamit elképzeléseiről, terveiről a KMK vezetésével, munkájával kapcsolatban.

– Itt utalnék a bevezető kérdésben említett 3K-interjúra. Az itt olvashatók mellett mégis aláhúznám az alábbiakat:

– emelni kívánom a Könyvtári Figyelő tudományos rangját,

– át kívánom tekinteni az OSZK teljes automatizáltsági helyzetét,

– megerősödött az a meggyőződése, hogy az oktatás stratégiai ágazat.

– Miután néhány hete már intézményünkben tevékenykedik, nyilatkozna arról, milyen benyomást gyakorolt Önre a KMK, a nemzeti könyvtár, különös tekintettel a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetre?

– Buda vára, a nemzeti könyvtár, a Corvina ittléte szívem mélyéig meghat. Úgy gondolom, ez mindig így lesz: függetlenül a gazdasági helyzettől. Minden reggel öröm tölt el a gondolatától, hogy ide jöhetek dolgozni.

Nem kívánom elütni a kérdés gazdasági helyzetre vonatkozó részét. A kollektíva rövid idő alatt is számtalan tanújelét adta annak, hogy kész az áldozatvállalásra. Összességében csak azt mondhatom: a KMK nagyon jó csapat, amely a legmerészebb reményekre jogosít.

– Köszönöm a beszélgetést.

Riporter: Batári Gyula

KIÁLLÍTÁS

Nikolaus Lenau – „Nyughatatlan lélek vagyok”

A baden-württembergi „Haus der Heimat” és az OSZK közös Lenau kiállítása 1995. június 12-étől július 30-áig volt látható a VI. szinti kiállítóterekben. A kiállítás azután tovább vándorol, több magyarországi helyszínen (Sátoraljaújhely, Pécs, Somberek, Veszprém, Szekszárd, Szeged) mutatkozik be egészen 1996 márciusáig. A Magyarországon első ilyen nagyszabású, Lenau életét és költészetét bemutató kiállítás anyagának jelentős része német intézmények tulajdonából került ki, s ezt egészítettük ki a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria, a Piarista Gimnázium és nem utolsósorban a Széchenyi Könyvtárból (Zeneműtár, Térképtár, Kézirattár és könyvgyűjtemény) származó tárggyal, festménnyel, metszettel, litográfiával, kéziratokkal és könyvvel.

Nikolaus Lenaut, a nagy osztrák-német költőt mi, magyarok is egy kicsit magunkénak érezhetjük: 1802-ben a Torontál megyei Csátádon született, tanulmányait a pesti piarista gimnáziumban végezte, élt Tokajban, Pozsonyban és Mosonmagyaróváron. Gyermekevei és ifjúkorának benyomásai, a megszakításokkal Magyarországon töltött 18 év, a magyar nyelv, a magyar történelem, a magyar táj és a magyar népzene ismerete költészetére is kitörölhetetlenül rányomták bélyegüket. (Gondoljunk csak néhány ismertebb magyar témájú versére: „A há-

rom cigány”-ra, „A pusztai csárdá”-ra, a „Miska a Tiszánál”-ra vagy a „Bakonyi betyár”-ra).

Életének további éveit a Bécs és Württemberg közötti ingázással teltek, költői pályakezdését és pályájának további alakulását meghatározta a sváb költői körhöz (Gustav Schwabhoz, Justinus Kernerhez, Ludwig Uhlandhoz) fűződő barátsága. Lenau valódi világpolgár volt, aki sok helyen otthon volt, de sehol sem volt otthona, s ez az állandó vándorlása, „nyughatatlansága”, a ’48 előtti európai helyzet kiúttalanságának felismerése okozta ismétlődő érzelmi válságait, magányérzetét, költészetének melankolikus alaphangját, ugyanakkor ez tette alkalmassá a kultúrákat összekötő hídszerep betöltésére is. Boldogulását Amerikában is kereste, de a szabadság földjén is hamarosan csalódás várt rá.

Európába való visszatérése után írta „Faust” drámakölteményét, melyben a goethei Faust elmentípusát, az örök kételkedőt rajzolta meg, nagyobb lélegzetű verses eposzát az „Albigensek”-et és „Don Juan” című drámatörredékét. Késői költészetének újszerű vonása természetábrázolása, melyben az ember és a természet harmóniája teljesedik ki. Lenau 1844-ben elmebaj tört ki, és elborult elmével halt meg a döblingi elmebetegintézetben, amelynek lakója volt ugyanekkor Széchenyi István is.

Rózsa Mária

Lenau Magyarországon

Az OSZK-ban 1995. június 12-én megnyitott Lenau kiállítás indokolja, hogy a magyarországi születésű, németül író költő hazai vonatkozásait, ha egész vázlatosan is, de ismertessük a Híradó olvasóival.

Lenau, családi nevén *Nikolaus Niembsch Edler von Strehlenau* osztrák-német költő magyarországi születése köztudott tény, de arról már kevesebben hallottak, hogy édesanyja pesti származású és ő maga is a múlt század elején évekig élt Pest-Budán és az ország más tájain. Szinte minden életrajzírója rámutat Lenau Pesten

töltött éveinek különös jelentőségére mind életében, mind költészetében.

Lenau édesanyja pesti német polgári családból származott, a város tekintélyes főügyésének leánya volt. Szülei akarata ellenére ment férjhez egy szintén magyarországi születésű, porosz származású, könnyelmű életmódot folytató katonatiszthez, aki házassága után szakított a katonai pályával és polgári állást vállalt. Több helyen próbált szerencsét, míg végül is Csátádon kamarai írnok lett, itt született 1802. augusztus 15-én fia, Nikolaus. Az apa 1807-ben meghalt.

Ezután a család Óbudára költözött. Lenau ifjúságának első benyomásait fővárosunk területén szerezte. Az elég rossz anyagi helyzetbe jutott család a pesti Magyar utcában, egy szegényes kis házban húzta meg magát. Az anya, gyermeke taníttatására, különösen zenei képzésére azonban nagy gondot fordított. Először *Cserny József* hegedűművésztől, a józsefvárosi plébániaiskola pedagógusától tanult hegedülni. Majd a szomszédjukban lakó, *Godenberg* nevű gitár- és füttyművész oktatta a gyermek Lenaut és gyakran vitte a budai hegyekbe kirándulni.

Időközben édesanyja ismét férjhez ment *Vogel Károly* katonaoorvoshoz, akivel a kis család *Tokajba* utazott. Ez az utazás azért fontos momentum Lenau életében, mert a világhírű boráról ismert településen ismerkedett meg a nagy magyar Alfölddel, a magyar paraszttal, népdalokkal és a cigányokkal. Mindezek később költészetének fontos motívumaivá válnak. És végül itt sikerül teljesen elsajátítania házitanítója segítségével a magyar nyelvet. Két nyugalmas esztendő után ismét Budára költöznek, a család ekkor – 1817 őszén – nem talált kiadó lakást, s ezért a mai Déli pályaudvar területén fekvő, de már akkor is régi, kiürítésre ítélt katonai temető kápolnájába költözött be mint szükségszállásra.

A három cigány

(A napoleoni háborúk következtében nagy lakáshiány volt a korabeli Pest-Budán.) Az irodalomtörténet gondja kideríteni, hogy az akkori temető-kápolnás környezet mennyiben volt hatásos a búskomorságra amúgy is hajlamos Lenaura. Egyes leírások szerint a kertben gyakran koponyákra és emberi csontokra talált a kertészkedő fiatal Lenau. A regényes háznak talán egyetlen előnye volt: a szép kilátás. A Vérmezőn át a Várra láthattak, délen a Gellérthegyre, északon a Városmajorra és Zugligetre. Mindez azonban nem változtatott a tőzsomszédság lehangoló voltán. A közelben csupán egyetlen bódé állott: a hajdani halottas kamra. Lenau *Sonnenfeld Zsigmond* nevű életrajzírója szerint a múlt század ötvenes éveinek közepéig ez a hely a költő tisztelőinek zárandokhelye volt, szerinte a ház pontos helye a korábban itt álló vasúti kocsiforgató korong helyén állt.

Lenau pesti tanulmányait a piarista gimnáziumban végezte. Ennek az iskolának általában felvilágosult és hazafias szellemét szokták kiemelni, itt már akkor tanították a magyar nyelvet, mielőtt ezt az 1806-i Ratio Educationis kötelezővé tette. Magyar történelmi és irodalmi ismereteit is itt szerezte. Bár kitűnő eredménnyel folytatta tanulmányait, mégis meg kellett szakítania a család egyre rosszabbra forduló anyagi helyzete miatt és ezért a tizenhat éves ifjú elhagyta Pest-Budát: nagyszüleihez, az ausztriai Stockerauba költözött. Ezzel azonban nem szakadtak meg végleg kapcsolatai Magyarországgal, további stúdiumait Pozsonyban és Mosonmagyaróváron folytatta. Sőt, amikor végleg távozott az országból, nem feledkezett meg szülőhazájáról és arról a városról, amelyben gyermekkorát töltötte. Ez legvilágosabban *Sophie Löwenthalnak* 1837-ben írt leveléből tűnik ki: „oly szívesen és gyakran magányosan jártam: Pesten, az Orczykertenben. Ott ébredt fel először melancholiám. Jellemző, hogy utolsó fájdalommal álmodom ugyanazon fák alá vitt, ahol egykor ez első fájdalmat éreztem.” Közel húsz évi távollét után is Pest jelent meg álmaiban. Számos versében viszont az Alföldről, betyárokról, cigányokról és magyar parasztokról írt.

Lenau azonban nemcsak álmaiban gondolt gyermekkorára városára, hanem segítette is, ha kellett. Amikor a nagy árvíz 1838-ban romba döntötte Pest jelentős részét, Bécsben hangversenyt szervezett a város megsegítésére. Az erre az alkalomra írt versét, a „Prologus”-t, egyes feljegyzések szerint ő maga szavalta el. Ebben a költeményben a vidám pesti életről ír, a mulató polgárok mit sem sejtjenek a közeledő veszedel-

lemről, a jeges árvívről. Az idézett versrészlet jól illusztrálja a költő mély részvétét a pusztuló város iránt:

„Ostor pattant, csengő szólt,
szállt a szán
A végtelen mezők sima haván,
Magyarországon az idő így tellett,
A Duna istenáldott partjai mellett.
A boldogság óráiban ki tudta,
Hogy mennydörögve a balvégzet
útba?”

Megdöbbenő képet fest az árvíz legnehezebb óráiról:

„Jajongás, vészharang, segélykiáltás,
Morajló hab, mely falakra hágott,
Ezek kikelet, most melodiáid
És tördelő kéz most a te virágod.
Mindenfelé arcok, kétséggyötörve,
Mint pusztító, most ily formába törsz be
Danubius, az óriás, a vén
Már rég eped: szép város, légy enyém!

Márai Sándor is azok közé az írók közé tartozik, akiket egy generáció, a mai 30–40 évesek, csak felületesen ismernek, hisz műveit sokáig nem lehetett itthon kiadni. Most már az Akadémiai és a Helikon Kiadó közösen sorra jelenti meg regényeit, naplóját, s így az olvasóközönség nagy tömegei jutnak hozzá a Márai-művekhez.

Az emlékkiállítás megkísérelte Márai műveinek műfaj szerinti (regények, naplók, színdarabok, versek) részletes (ha nem is teljes) bemutatását. Ez a rövid ismertetés csupán két témát emel ki Máraival kapcsolatban: a polgárság be-

Eltűnt a város, mely díszbe virágzott,
Eltűnt, mint száraz lomb, rajt szél
ha rázott.”

(Feleki Sándor fordítása)

Lenau-nak része volt a pesti árvíz-károsultak támogatására Bécsben kiadott *Friedrich Witt-hauer* által szerkesztett díszes album megjelenítésében is. Ebbe három szép verset írt: a *Fogolyt*, a *Három cigányt* és a már idézett *Prologust*.

A költő 145 évvel ezelőtt, 1850. augusztus 22-én halt meg Bécs közelében, Oberdöblingben.

A jelenlegi emlékkiállítás alkalmából megemlítjük: Lenau megérdemelné, hogy emléktábla jelölje egykori lakóháza helyét a mai Déli pályaudvar területén, ahol valamikor a temető-kápolna állt.

Batári Gyula

★

95 éve született MÁRAI SÁNDOR

Emlékkiállítás az V. szinten

1995. április 10.–május 18.

mutatását és a külföldön élő ember honvágyát, hisz mind a kettő tulajdonképpen Márai életének meghatározó tényezője.

I. Márai és a polgárság

Márai gazdag polgárcsaládból született Kassán 1900. április 11-én. Ügyvéd apja szenátor is volt. A legismertebb Márai-regény, az *Egy polgár vallomása* (Bp., 1934) színesen, szemléletesen tárja elénk a jómódú polgárság életét. Pomogáts Béla szerint „A polgárság Márai felfogásában nem egyszerűen társadalmi helyzetet

vagy életmódot jelentett, hanem műveltséget, gondolkodást: az értékek egy történelmileg megalapozott és meghatározott rendszerét (józan értelem, alkotó munka, szabadelvűség). A polgárság bemutatása terén Márai Balzachoz, Martin du Gard-hoz, Thomas Mannhoz hasonlítható.

1935-ben a polgárság dicsérete a félfeudális Magyarországon bátorságnak számított. Komlós Aladár így ír erről a Nyugatban: „Amit Márai mond, gyakran tagadás, de hogy ki meri mondani, az heroizmus, a legerősebb állítás.” Márai tisztán látta ezt a helyzetet, a Mikszáth és Móricz által bemutatott dzsentri-társadalom ellenérzéseit, s ezekkel szemben próbálta a polgárság pozitív szerepét hangsúlyozni. Hogyan is ír erről?

„Az úrhatnám magyar világban ezek a régi, idegenből idekerült polgári családok valamilyen megrettent, áhítatos szerénységgel éltek... Az állam inkább eszme volt még csak, mint patrónus és fejőstehén... A kiegyezésig a hivatal magyar ember számára „nobile officium” volt, melyre ráköltötte vagyona egy részét, az alispán gazdagon érkezett a vármegyeházára, s szegényen ment el onnan.”

Márait a kortárs írók egyöntetűen elismerték, dicsérték. Kodolányi, aki a parasztság problémáinak feltárásával és a múlt felfedezésével szolgálta a hazát, így fejezi ki Máraitól alkotott sommás véleményét: „A főkérdésben egyetértünk. A magyarság célja, hogy megmaradjon.” (Magyar Csillag, 1942)

Ma, amikor a polgárság megteremtése olyan fontos feladata az államnak, Márai műveinek olvasása, átgondolása igen hasznos kulturális teendő.

II. Márai műveinek másik jellemzője a hontalanság érzése, a külföldön élő ember honvágya. Márai először 1919-ben hagyta el Magyarországot. Lipcsében, majd Frankfurtban és Berlinben folytatott egyetemi tanulmányokat. 1924-től Párizsban élt. Közép-Keleten is tett utazásokat. 1934-ben tért vissza Magyarországra.

1948-ban az itthon méltatlanul elszenvedett támadások miatt ismét külföldre távozott. Svájcban, Olaszországban, majd 1952-től az Egyesült Államokban élt. Itt is halt meg 1989-ben. Márai-

nak ezekben az országokban is volt írói sikere. Több napilapnak volt tudósítója, könyveit kiadták, értékelték. Ennek ellenére tudatában volt annak, hogy mindenütt másodrendű állampolgár.

„Azt hittem, nem bírom tovább, elég –
New York forró belében, mint a vak
Élősdí kúsztam lenn, a föld alatt.”

(Manhattani szonettek)

Naplói tanúskodnak arról, hogy a magyar irodalom klasszikusait mindig magával vitte, olvasta. 1957-ben írja, hogy New York könyvtáraiban József Attila verseit keresi. 1981-es naplójában így vigasztalja magát: „Minden este egy felvonás Az ember tragédiájából.” 1982: „Száz éve halt meg Arany. Az elmúlt három és fél évtizedben, idegenben, a külszázági szállásokon, soha nem hiányzott a könyvespolcra a négy kötet: Arany teljes lírai életműve, összes prózai munkája, levelezése.”

A legnagyobb fájdalma az, hogy külföldön élve elvesz magyarsága. Halotti beszéd c. versében szólal meg legmegrázóbban ez a bánata. Sokáig csak kéziratban juthattunk hozzá, de kéziről kézre adtuk, hisz az 1950-ben írt költemény főleg '56 után vált aktuálissá a külföldre menekült százezernyi magyar honfitársunk sorsát illetően.

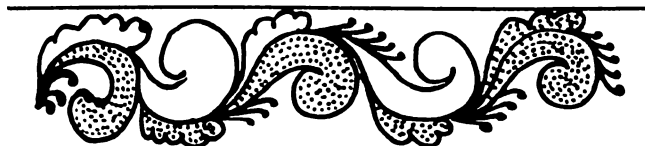
„Látjátok feleim szemekkel, mik vagyunk.
Por és hamu vagyunk.
Emlékeink szétesnek, mint a régi szövetek.
Össze tudod még rakni a *Margit-szigetet*? ...

A gyerekeknek *Toldit* olvasod és azt feleli: oké.
A pap már *spanyolul* morogja koporsónk felett:
»A halál gyötrelmei körülvettek engemet!«
Az ohioi bányában megbicsaklik kezed,
A csákány koppan és *lehull nevedről az ékezet*.
.....

Még felkiáltasz: »Nem lehet, hogy oly szent akarat...«
De már tudod! *Igen, lehet...*”

Szívbemarkoló sorok, de igazak. Márai ma is igen aktuális.

Vidovszky Ferencné

KIADVÁNYAINKRÓL

Könyvtárosok zsebkönyve

Könyvtárosok zsebkönyve: közhasznú adattár [szerk. Kovács Emőke] : [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. – 1995. – Bp. : OSZK–KMK, 1995. – 440 p.; 21 cm. – ISSN 1219–025X

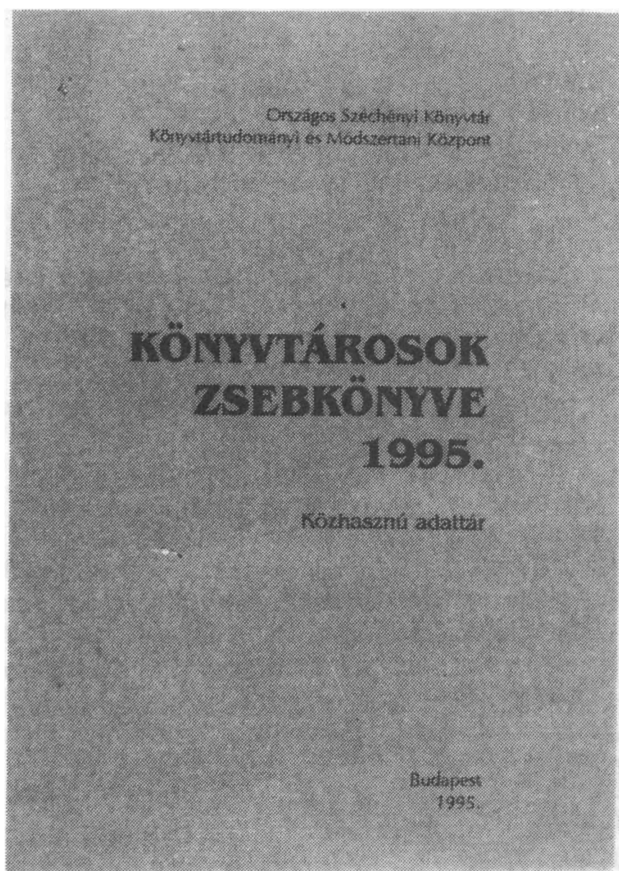
Egyre változóbb formákban, egyre összetettebb szakmai és külső környezetben folyik a könyvtárak munkája. Változnak a dokumentumtípusok, változik feldolgozásuk módja, a gépesítés változtatja a munkafolyamatok menetét; leépülnek a megszokott monopolisztikus beszerzési források, viszont sokféle új lehetőség nyílik a dokumentumok és a rájuk vonatkozó információk beszerzésére, egyre nagyobb szerepet kapnak a nemzetközi lehetőségek; mindehhez fenntartójától reálértékben (olykor névértékben is) egyre kevesebb pénzt kap a könyvtár, sza-

porodnak viszont az érdekvédelmi szervek, az alapítványok, pályázatok, könyvajándékozásra hajlamos külföldi intézmények. A megszokott rutinműveletekkel egyre kevésbé láthatják el feladataikat a könyvtárak, hol itt, hol ott próbálnak valamit leleményesen kigazdálkodni, új szolgáltatási lehetőségeket találni. A lelemény azonban mindehhez nem elég, a lehetőségekre vonatkozó információk egyre sűrűsödő dzsungelében is el kell igazodniuk.

Ebben az eligazodásban kíván segítséget nyújtani a *Könyvtárosok zsebkönyve*. Bele kell néznünk, hogy igazán rádöbbenjünk, milyen sokrétű, tarkabarka ez a környezet, amelyben a könyvtáraknak boldogulniuk kell. Nehéz áttekinthető rendbe szedni a sokféle testületet és szolgáltatást, amely a könyvtárakat érdekelheti – hiszen állandó forrongásban, átalakulásban van ez a környezet. Sem a piacgazdaság, sem a szakmai-társadalmi kezdeményezések nem alakíthattak még ki szilárd struktúrákat; sok a fehér folt és sok az átfedés.

A kiadvány szerkesztője könyvtárhoz illő buzgalommal igyekszik szakrendbe foglalni a nagy munkával összegyűjtött információhalmaz 940 tételét (egy-egy tételszámon nemegyszer többféle adat is található). A zsebkönyv szakcsoportjai: 1. A könyvtárak munkáját irányító, segítő intézmények és szervezetek; 2. Társadalmi szervezetek; 3. Központi könyvtári szolgáltatások; 4. Képzés, továbbképzés; 5. Munkavállalás, ösztöndíjlehetőségek; 6. Könyvtártudományi szakirodalom; 7. Könyvtártudományi tájékoztatás; 8. Számítógépesítés; 9. Hatályos magyar könyvtári, dokumentációs szabványok; 10. Könyvtári és határterületi jogszabályok; 11. Könyvtárellátás; 12. Gyártók, forgalmazók, szolgáltatások; 13. Külföldi kapcsolatok; 14. Alapítványok; 15. Konferencianaptár. – Az egyes szakcsoportok további 8-10 alcsoportra oszlanak. Rövidítésjegyzék, valamint személynévmutató, cím- és intézménymutató, tárgymutató egészíti ki az anyagot.

Tévedések elkerülése végett: *nem könyvtári címjegyzékről* van szó (erről külön adatbázist szerkesztett a KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtára); egyes könyvtárak csak speciá-

lis szolgáltatásaik kapcsán kerültek be ebbe az adattárba.

Az természetesen csak a gyakorlatban derülhet majd ki, hogy melyik információ mennyire használható – hogy a szolgáltató üzleti vállalkozások közül melyik a szolid, melyik a jószándékú életképtelen és melyik a gátlástalanul nyereszkedő, s hogy a társadalmi szervek, egyesületek mögött hol áll tényleges cselekvőképesség és hol csak önképzőkörösi.

S ne feledjük: nemcsak arról tájékozódhatnak a zsebkönyvből a könyvtárak, hogy honnan *kaphatnak* valamit, hanem arról is, hogy hova *adhatnak* (hiszen végeredményben ez a dolguk). Többféle szervezet is vállalja például ajánlékkönyvek eljuttatását a határon túli magyarsághoz; többféle egyesület képviseli a különféle

testi fogyatékoságokban szenvedők (potenciális, de nehezebben hozzáférhető olvasóink) érdekeit.

A zsebkönyv adatainak jelentős része természetesen nem marad évekig érvényes, környezetünk már emlegetett változékonysága miatt. Ha a könyvtáros-társadalom (amint várható) hasznosnak találja ezt a kiadványt, idővel (akár évente) újabb, aktualizált kiadást fog igényelni belőle. Ehhez viszont a szerkesztőség nyomatékosan kéri az olvasók segítségét is: közöljék véleményüket, mi maradt ki az eddigi adatgyűjtésből, milyen területekre kellene még kiterjeszkedni, mit kellene szigorúbban szelektálni, hol, milyen újabb kezdeményezések tűnnek fel.

Kövendi Dénes

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

Az Országos Széchényi Könyvtár Énekkarának ezüstjubiläumára

Huszonöt évvel ezelőtt, 1970-ben – 14 évvel zenetörténelmi oklevelem megszerzése és 3 évvel az OSZK Zeneműtára vezetőjévé történt kinevezésem után – példátlan esemény történt a Zeneműtárban. Első ízben történtek előkészületek arra, hogy egyes könyvtári dokumentumok, amelyek korábban csak katalóguscédulákon – egészen kivételesen kottakiadványokban – adtak hírt magukról, rövidesen könyvtárosi előadásban meg is szólaljanak. Ehhez természetesen az volt szükséges, hogy a könyvtáros zenei fölfedező és muzikus legyen egy személyben, aki nemcsak címléírja a keze ügyébe kerülő kottát, hanem bele is olvas és kihallja belőle az akkor még néma szépséget; aki kamarakórust szervez munkatársaiból, hogy hangzásban is kipróbálja az addig csak belső hallással megtapasztalt zeneművet; aki emellett, mondhatni, él-hal a kórusnevelő munkáért és ennek eredményét soha meg nem szólalt, történelmi értékű művek előadásával kívánja tanúsítani.

Szerencsénkre akadt ilyen munkatársunk. Eckhardt Mária a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kitüntetéses diplomájával jelentkezett.

Ez karvezetői és középiskolai énektanári képzést igazolt, aminek birtokában már tanított is a közeli Vörösmarty Gimnáziumban. Nemsokára ezt odahagyta, hiszen a tanítást egy másfajta, magasabb szinten, a maga alapította kórusában folytathatta. Elképzelhető, hogy mennyire lelkesítő lehetett számára az a körülmény, hogy eleinte kottát nem ismerő munkatársaknak nemcsak népdalokat taníthatott meg, hanem előbb-utóbb olyan tizenhétéves századbeli karműveket is, amelyeket soha ki nem nyomtattak, elő nem adtak. Csak húsz évvel korábban nyílt meg ez a kincsesbánya, amelynek egyik ajtaját éppen Eckhardt Mária nyitotta fel. Az Esterházy hercegi gyűjteménynek főleg világi-zenei kottákból álló tekintélyes része volt ez: Joseph Haydn, Michael Haydn, Werner, Albrechtsberger, Dittersdorf, Süßmayr és más szerzők operái, szimfonikus, kamarazenei és kórusra írt művei. (Az egyházzenei kompozíciók nagyrészt Kis-martonban, azaz a burgenlandi Eisenstadt Esterházy-gyűjteményében maradtak.)

Ezt a hatalmas jövevénygyűjteményt először Vécsey Jenő, a Zeneműtárnak háború utáni első vezetője tekintette át, belőle az önmagában

is grandiózus operagyűjteményt Somfal László dolgozta fel, könyv alakban is. Vécsey Jenő „Musica rinata” („Újjászületett zene”) néven megalapította a Joseph Haydn körül, fent említett kisebb mesterek műveiből szerkesztett sorozatot; közülük néhány mű hanglemezen is megjelent. A könyvtártól a koncertpódiumig vezető teljes utat azonban csak Eckhardt Mária járta végig saját személyében.

Énekkara, amely kamarakórusból nagyobb vegyeskarrá fejlődött: rugalmas és „önellátó”. Valahányszor felbukkant egy váratlan fölfeledés – akár a Zeneműtár gazdag történelmi törzsanyagából, akár máshonnan –, a kórusvezető hamarosan saját együttesével tudta megszólaltatni. A kórus mindig rendelkezésre állt műhelymunkára, akár középkori gregorián, akár barokk, reneszánsz, klasszikus vagy modern zene volt az énekelnivaló. A lelkes kora reggeli próbák révén gyakran jutott el a kórus a könyvtár falain túl bel- és külföldi koncerttermek, templomok és rádiók pódiumaig, világgá hordva a nagy magyar vokális zenéket is – Liszt, Bartók, Kodály és Bárdos Lajos hangzó partitúráit.

Eckhardt Mária annak az énekkari kultúrának képviselője, amely Kodály és Bárdos ihletéséből született Sztojanovits Adrienne énekórán és kóruspróbáin a Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumban, majd folytatódott a tanítványok, jelesül Katanics Mária működése során. Az „Éneklő

Ifjúság” harmincas években indult és ma is élő országos mozgalma érezteti jótékony erejét még napjainkban is a legjobb iskolai és iskolán kívüli kórusok életében. Ezek a kórusok többnyire nem művészi hangzásukkal tűnnek ki (hiszen amatőr énekesekből állnak), hanem az együtténeklés örömeivel és a próbákon-főlépéseken túli összetartozás érzésével. Hogy mennyire nélkülözhetetlen szerepe van ennek kialakulásában a kórusvezetőnek, azt Eckhardt Mária negyed százados karvezetői működése mindnyájunk számára nyilvánvalóvá tette.

De nem tudhatták koncertjeinek hallgatói, hogy kórusnevelői-muzsikusi tevékenységével párhuzamosan rendszeres tudományos tevékenységet folytat, hogy a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont igazgatója, számos könyv és tanulmány szerzője, a magyar zenetudomány nemzetközileg is megbecsült személyisége. Karvezetők között alighanem egyedülálló jelenség tevékeny elméleti és tevékeny gyakorlati munkának ilyen magas fokú és intenzív párhuzamos művelése. Ehhez egyszerre kell lenni vérbeli muzikusnak, nevelőnek és tudósnek. Nemzeti könyvtárunk és énekkara szerencsésnek érezheti magát, hogy karvezetőjének személyében mindhárom tulajdonság egyesül.

Sok sikert a következő 25 évhöz is!

Kecskeméti István

TÁJÉKOZÓDÁS

Halász Gábor, a könyvtáros

Általában Halász Gábor neve az Országos Széchényi Könyvtár csaknem valamennyi munkatársa előtt ismert, de azt már lényegesen kevesebben tudják, hogy 1926-tól 1944-ig intézményünk munkatársa volt. Igaz, hogy neve elsősorban mint kiváló esztétaé, kritikusé és irodalomtörténészé maradt fenn, de könyvtárosi tevékenysége is igen figyelemre méltó. Most, halálának 50. évfordulója alkalmából erről emlékezünk meg egy emlékkiállítással és ezen, más formában már közzétett, cikk újbóli megjelentetésével.

Tolnai Gábor – az OSZK egykori igazgatója –, Halász Gábor munkatársa írta róla, hogy a könyvtárosságot nem tekintette ugródeszkának

és várakozási időnek, a könyvtári munka kevésbé mutatós feladatait is mindig példamutató lelkiismeretességgel végezte, és ha könyvtári vonatkozású irodalmi tevékenysége nem is különösebben bőséges, mégis szükségesnek látszik, hogy röviden e minőségben is bemutassuk.

Halász Gábor 1901. július 4-én született Budapesten. Kitüntetéssel szerzett tanári oklevelet az egyetem bölcsészkarán (esztétika, filozófia és magyar irodalomtörténet szakon), 1925-ben doktorált, majd ösztöndíjjal Párizsban és Olaszországban folytatta tanulmányait.

Visszaérkezése után előbb egy újságnál, majd az Egyetemi Könyvtárban helyezkedett el. 1927-ben került az Országos Széchényi Könyv-

tárba. Itt önkéntes gyakornokként vették fel, azal a megszorítással, hogy „díjazásra igényt nem tarthat”. Az alacsony kutatói ösztöndíjból élt mintegy három éven át. Csak ezután véglegesítették. Munkatársai – kissé zárkózott természete ellenére – hamar megkedvelték. Értékelve kivételes szaktudását, a kéziratárba helyezték, itt kamatoztathatta ifjú kora ellenére is kiforrott filológiai ismereteit. Főleg a hagyatékok feldolgozásával foglalkozott. Számos becses kéziratot fedezett fel és tett közzé, többek között Csokonai, Vörösmarty és Justh Zsigmond írásait. Több szacikket, könyvismertetést publikált a Magyar Könyvszemlében. Az OSZK-ban még ma is idézi emlékét az általa rendezett anyag és a sok, jellegzetes betűivel írt katalóguscédula.

Legjelentősebb szakirodalmi műve az 1937-ben közzétett *Kéziratmeghatározás* című kiadvány. Ezt az akkor szervezett könyvtáros-tanfolyamon is felolvasta, tehát e tanfolyamnak előadója volt. Ez a tény is bizonyítja, hogy Halász Gábort kora egyik tekintélyes könyvtári szakemberének tartották. Később a Kéziratárból a Nyomatványtárba helyezték át, itt az osztály helyettes vezetőjeként működött. A könyv-olvasóterem kézikönyvtárát nagy szakértelemmel állította össze. 1943-ban nevezték ki könyvtárnokká.

Időközben kibontakozott széles körű esszéista, tanulmányírói és kritikusi tevékenysége. Számos magyar és külföldi íróról alkotott portrét. A korabeli magyar írók és költők kötetéről is színvonalas bírálatokat közölt előbb a Napkeletben, később a Nyugatban. Több kiadványhoz írt bevezető tanulmányt. Életében csupán egy tanulmánykötete jelent meg: *Az értelm keresése* 1938-ban. Erre is csak barátai buzdítására szánta el magát. Legfontosabb írásai az Illyés Gyula által szerkesztett Magyar Csillag-ban kerültek közlésre. Kevésbé ismert tény, hogy Halász Gábor anglicisztikai tanulmányokat is folytatott, és az ő szerkesztésében jelent meg az *Angol irodalom kincsháza* című antológia. 1942-ben Madách Imre műveit rendezte két vastkos kötetben sajtó alá, és írt hozzájuk előszót.

1943-ban behívták munkaszolgálatra, de később, barátai közbenjárására leszerelték. Közben óbudai, Selmeczy utcai szoba-konyhás lakásán írta az *Egy század élete* című munkáját, melyet be is fejezett, de kiadására nem került sor, mert a háború folyamán a kézirat elpusztult.

1944 márciusában eltávolították állásából, majd júniusban újra be kellett vonulnia munkaszolgálatra, novemberben barátai meg akarták

Halász Gábor

szöktetni, de ő nem fogadta el a segítséget. Nem akarta cserbenhagyni társait. Szerb Antallal és Sárközi Györggyel együtt Balfra hurcolták. Halála előtt egyetlen vigasza a kis Shakespeare kötet volt, amelyet mindvégig magánál rejtegetett. Szervezetét teljesen megtörte az éhezés, a hajszolt munka. 1945 márciusában pusztult el, holtteste jeltelen tömegsírba került.

Budapesten maradt kéziratjai, levelei az ostrom idején semmisültek meg. Fennmaradt műveinek legteljesebb kiadása 1959-ben jelent meg.

Nem érdektelen megemlékezni Halász Gábor közismerten nagy és válogatott művekből álló könyvtáráról, amely több mint 4000 kötetből állott. A könyvtár egy része – mintegy 949 kötet – 1947-ben az Eötvös Kollégium könyvtárába került, ahol emlékszobát rendeztek be tiszteletére. Később Halász Gábor könyveit beolvastották a könyvtár anyagába, csupán a neki dedikált könyveket őrzik ma is külön.

B. Gy.

SAJTÓFIGYELŐ

A két teremben békés, nyugodt, elmélyült munka folyik. Itt elképzelhetetlen a lázas, sietős lüktetés, nem feltétel a gyorsaság. Minden mozdulatnak döntő jelentősége van. Gondosan figyelő tekintetek, az ember önkéntelenül lehalkítja a hangját. Múlt, hagyomány, történelem, a jelen tisztelgése a régi korok értékei előtt, kincseket óvó óvatos kezek. Ez a restaurátorok nyilvánosságot ritkán kapó birodalma.

Az OSZK műhelye: Nagy a takarékoság, nagy a siker

Beöthyné Kozocsa Ildikó, az Országos Széchényi Könyvtár Állományvédelmi Főosztályához tartozó restaurátorműhely vezetője. Tizenegyen vannak, de nem a futball a szenvedélyük, s nem is keresnek annyit, mint a másodosztályú labdarúgók, noha mesterei hivatásuknak. Részelgük évtizedek óta a muzeális kéziratok, könyvek, nyomtatványok, plakátok, zeneműkiadványok, térképek megmentésével, állagmegőrzésével foglalkozik. Rendkívül változatos anyagok kerülnek féltő kezük alá: papírok, pergamenek, bőr- és textil kötések, fatáblák, fémcsatok-veregek, valamint a betűk, iniciálék, miniatűrök, nyomtatott művek festékei. Mindezekhez érteniük kell, ismerni a korabeli technikákat, készítési-keverési módokat, összetételüket, hiszen vigyázniuk kell, hogy a beépített anyagok, felhasznált vegyszerek, ragasztók ne károsítsák a médiák több száz éves őseit. Munkájuk különbözik a festményrestaurátorokétól. Ők nem pótolják a hiányzó szöveget, ábrát, levált-lepergett-megrepesztett festéket, hanem a kialakult állapotban konzerválják, miután – ha ez szükséges – a penészgomba, baktériumok vagy rovarok által megtá-

madott részt fertőtlenítették. Csak a hordozóanyagok csonka felületét egészítik ki, illetve a kapcsokat, vereteket pótolják, ha az a könyv funkciójához – például a kellő nyomás híján hullámosodásra hajlamos pergamen leszorításához – elengedhetetlen, ám akkor is úgy, hogy az elüssön az eredeti részletektől. Miért? Időnként azt tapasztalják a kutatók, történészek, hogy 20-30 évvel ezelőtt átkötötték a vizsgálandó könyvet vagy kódexet, az előzékelt kicserélték, ezáltal eltűntek az egykori tulajdonosi bejegyzések, ex librisek, körülvágták a könyvet, „kivégezve” vagy megcsonkítva a marginális jegyzeteket, újra fűzték, ezzel a középkor kötési technikájának a szakértői maradtak hoppon, s mégcsak jegyzőkönyv vagy fotó sem készült a „műtét” előtti állapotról. Az ilyen barbárságok, „kis tatárjárások” óriási veszteséget okoztak a magyar kultúrtörténetnek. Szerencsére ez ma már nem fordul elő. Már a tanulóknak is tudniuk kell a legkisebb megmenthető festékszemcse becsben tartásáról.

Apropó, oktatás. Kozocsa Ildikó tapasztalatai szerint a fiatalokat érdekli ez a szép és nemes szakma. Két helyre jelentkezhetnek első-

sorban. Maga az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) indít három évlg tartó tanfolyamot egy-egy osztály részére, érettségi és könyvkötői ismeretek feltételül szabásával. Általában 16-18 végzős kerül ki a soralkból, akik ezzel egy időben már dolgoznak könyv- vagy levéltári, múzeumi területen. Másként nem lennének képesek az elsajátított ismereteket a gyakorlati fejlődéssel összekötni, erre kevés lenne az OSZK-ban eltöltött heti egy délután. A másik képzési forma a Képzőművészeti Főiskolán zajlik egyetemi szinten, anyagcsoportonkénti szakosodásban.

Munkahiánytól nem kell tartaniuk, évszázadokra el vannak látva feladatokkal. Főként az OSZK és – térítésmentesen – egyházi gyűjtemények számára restaurálnak, illetve szerződéses munkákat vállalnak. Ehhez európai mércével erős-közepesen felszerelt labor áll rendelkezésükre. A sovány anyagiak e téren is éreztetik hatásukat, bár az utóbbi években azért szert tettek papíröntő gépre, vákuum-asztalra, s az egészséges(ebb) munkavégzéshez fontos bioprotektív fülkére. Nagy a takarékoskodás, miután sok anyagot importból muszáj megvásárolniuk, japán papírt, savtól és lúgtól mentes kézi merítésű papírokat (bár ez utóbbiakat a szentendrei Vince-műhelytől és a Hámori Papírmalomtól is be tudják szerezni jó minőségben); nemrég Hollandiából rendeltek pergament, Szlovákiából bőrtanyagot, s az bizony nem olcsó multság.

A nem könnyű körülmények ellenére a magyarországi restaurátorok jó híreuk a világban... s nem lehet a véletlen műve, hogy Kozocsa Ildikó a Múzeumok Nemzetközi Tanácsa (ICOM) Írott Dokumentumok munkacsoportjának a szaktekintélye és bizottsági tagja. Rendszeresen meghívják a különböző szakmai rendezvényekre, amelyeken beszámolókat is tart. 1980-ban nehéz problémával találta magát szemközt. A Korvina-program keretében olyan művek kerültek a laborba, amelyek hosszú törökországi „raboskodás” után kerültek vissza a Topkapi Szerájából az Egyetemi Könyvtárba, még 1870-ben... olyan állapotban, amihez talán csak az egri vár romos bástyáin lengedező zászlók hasonlíthattak a szultáni seregek elvonulása után. Nem tudta a kollégáival, mihez kezdjenek. Amikor az UNESCO-ösztöndíjjal két hónap alatt tizenhárom külföldi műhelyt látogatott meg többedmagával, igyekeztek megoldást keresni, de hiába. Mi sem egyszerűbb, hazatérve kikísérleteztek egy olyan restaurálási-konzerválási metódust, ami sikert hozott és megoldotta a problémát. A sydneyi nemzetközi konferenciára elküldték az erről szóló tanulmányt, ami akkora feltűnést váltott ki, hogy azonnal meg is jelent a szakma első számú lapjában, a Restaurátorban. Kell-e jobb csatán hazánk hírnevének az öregbítésénél?

Prukner Zoltán
Print Publishing, 1995. jún./júl.

Könyvtárosképzés és munkaerő-szükséglet

Könyvtárosképzés és munkaerő-szükséglet – ezzel, a pénzügyi kormányzat intézkedései következtében különösen időszerű címmel rendezett konferenciát 1995. VI. 8-án az Országos Széchényi Könyvtár tanácsstermében a Magyar Könyvtárosok Egyesülete. A tanácskozás előzményei az elmúlt év őszére nyúlnak vissza: a Debrecenben tartott könyvtárosképzési értekezlet ajánlásai között az is szerepelt, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium „A képzés távlati tervezésének alátámasztására készíttessen felmérést a könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy intézményeiben dolgozók szakképzettségi helyzetéről, a képzéssel és továbbképzéssel kapcsolatos szakmai/gyakorlati igényekről.”

E felmérést a képzőintézmények és a nagyobb könyvtárak vezető munkatársaival készített interjúk alapján Vidra Szabó Ferenc végezte el, és ő tartotta a mostani konferencia bevezető előadását is.

Mivel a tanácskozás referátuma és a hozzászólások is megjelennek majd a könyvtári sajtóban, e helyen csupán vázlatos beszámolóra törekedhettünk, egy-két gondolat kiemelésével.

Vidra Szabó Ferenc előadásából kitűnt, hogy tovább folytatódik az immár hosszú ideje tartó tendencia: a képzés és a szakma között nem eléggé szerves a kapcsolat, a könyvtárak képviselői szerint a jelenlegi tantervek nem megfelelően készítik fel a hallgatókat a tényleges feladatokra. A vizsgálat kitért arra is, hol, milyen típusú könyvtárakban helyezkednek el a végzetek. Nem okozott meglepetést az a megállapítása, hogy a közművelődési könyvtárakban a felsőfokú végzettségűek között nagyobb a főiskolai, míg a felsőoktatási – főleg az egyetemi – és a szakkönyvtárakban az egyetemi diplomások aránya. A képzést illető észrevételek között az is elhangzott a referátumban, hogy nincs átjárás az oktatási szintek között, nem épül szervesen egymásra a képzés – ami egyébként is túlságosan történeti jellegű.

Hogyan látják a képzőintézmények, az oktatók a helyzetet? A tantervek folyamatosan módosultak és módosulnak; azt azonban nem lehet elvárni, hogy a végzetek minden könyvtártípusban, minden feladat teljesítésére kész ismeretekkel kerüljenek ki a gyakorlatba: általános képzés folyik, a speciális szakismeretek el-

sajátítása a posztgraduális képzés során lehetséges. Mivel a könyvtárosképzés a tanárképzéssel párhuzamosan történik, a gyakorlatok időpontjának szükségszerűen alkalmazkodnia kell a főiskolai, egyetemi tanulmányi rendhez.

A referátumot követő hozzászólásokban szó esett a rossz, a könyvtári pálya sajátosságait figyelmen kívül hagyó közalkalmazotti törvényről, amely nem teszi lehetővé a ténylegesen végzett munka megfelelő, differenciált bérezését. Azok, akik olyan tudással rendelkeznek, amelyet a könyvtáron kívül is hasznosítani tudnak – például a számítógépes szakemberek – előbb-utóbb elhagyják a könyvtárakat a jóval magasabb bérért.

A képzést is érintő kérdés: milyen legyen az egyes könyvtárakban az „érdemi” és az egyéb munkát végzők – nyilván a felsőfokú végzettséggel rendelkezők – aránya. Némi hitetlenkedés fogadta azt a véleményt, miszerint a helyes arány 70 : 30 százalék.

Szakmánk egyik fontos kérdése ez, jó volna alaposabb érvekkel alátámasztani az ilyen vélekedéseket. Aligha van Magyarországon még egy pálya, ahol annyira bizonytalan a tényleges beosztás és az annak betöltéséhez szükséges végzettség közötti kapcsolat: nem ritka jelenség, hogy könyvtár szakos egyetemi vég-

zettséggel alapvetően rutin jellegű feladatokat végez valaki, máshol viszont a szakképzetlenek vagy a középfokú szakképzettséggel rendelkezők érdemi munkakörben dolgoznak.

Pályánk egyik megoldhatatlannak tűnő kérdése éppen ez: az „érdemi” munkakör fogalma. A bibliográfiai leírást az egyik helyen egyetemi, máshol főiskolai szakképzettségű könyvtáros készíti; ám másutt, a kiskönyvtárakban középfokú (asszisztens) végzettségű. Melyikük az „érdemibb” könyvtáros? Melyikük a túl-, és melyikük az alulképzett? Ha ezekre a kérdésekre választ találnánk, feltehetően a képzés tartalmi részével kapcsolatos gondokat, illetve a képzési szintek egymásra épülését is könnyebben meg lehetne oldani.

A mostani konferencia feladata nem ez volt, célját, a tapasztalatcserét azonban maradéktalanul elérte, köszönhetően Vidra Szabó Ferenc referátumának és a hozzászólóknak, Kiss Gábornak, Varga Róbertnek – az ő észrevételeit távolléte miatt kolléganője olvasta fel –, Mader Bélának, Tóth Gyulának, Voit Krisztinának, Csapó Editnek, Papp Istvánnak, Orosz Bertalannak, Mikulás Gábornak, Bényei Miklósnak; a rendezvényt szervező Ottovay Lászlónak és Nagy Attilának.

y - y
Könyvtári Levelezőlap 1995. 6. sz.

A Magyar Periodika Kör II. konferenciája

A Magyar Periodika Kör ez évben is a II. Nemzetközi Könyvfesztivál mintegy kihelyezett rendezvényeként tartotta II. országos konferenciáját, 1995. április 24-én. A konferencia alap gondolata az időszak kiadványok aktuális kérdéseinek körén belül az információ áramlása, terjesztése volt, különös tekintettel az új, elektronikus megoldásokra. A színhelyet az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ (OMgK) bocsátotta a kör rendelkezésére, komoly részt vállalván a szervezési és rendezési feladatokból. A házigazda szerepében Kőlcsey Tamás fősztályvezető köszöntötte a kb. száz résztvevőt, majd három színvonalas, közérdeklődésre számot tartó előadás hangzott el.

John Cox, a CARFAX Publishing Company managing directora a publikációs folyamat változásáról, valamint ennek jelenlegi és jövőben várható helyzetéről adott képet „Új utak az információ szétsugárzásában és hatásuk a könyvtárakra” című előadásában. A téma megértését Koltay Tibor szövegű és szakszerű tolmácsolása segítette.

Márton János, a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója Zsigó Ildikóval közös vizsgálatuk eredményét ismertette. A kutatás témá-

ját jól kifejezi az előadás címe: „A jó, a rossz és a szegény. Tudományos könyvtárak automatizált értékelése idézetelemzésekkel”. Az értékelést gazdagon illusztráló táblázatokban, adathalmazokban igazán elmélyedni akkor lesz alkalomunk, ha az előadás nyomtatásban is megjelenik – ez rövidesen várható a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* hasábjain.

Koltay Tibor, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója az elektronikus folyóiratok mai és holnapi elterjedésének lehetőségét, hatásait ismertette „Folyóiratok a hálózaton – a jövő útja?” című előadásában. Ennek szövegét, éppúgy, mint John Cox előadásáét, a *Könyvtári Figyelő* 1995. évi 3. száma közli.

A programban nem szerepelt ugyan, de – a délutáni bemutatót bevezető – Graham Waters, a Swets and Zeitlinger cég értékesítési menedzsere ismertette a Swets cég néhány új Internet-szolgáltatását. Az ezt követő ebédszünetben a Swets vendégszeretétét az OMgK munkatársainak szívélyes kiszolgálása mellett élvezhattuk.

A délutáni bemutatók – és feltehetően a Könyvfesztivál egyidejű rendezvényel – megosztották a hallgatóságot, de így is nagy érdeklő-

dés kísérte a Budapesti Műszaki Egyetem, Könyvtár és Tájékoztató Központ könyvtári rendszerének ismertetését (Popovics Péter), valamint az Ex-LH cég bemutatóját az OMgK Aleph-rendszeréről (Németh Ágoston és Naszádos Edit).

A konferenciához másnap, április 25-én szűk körű szakmai tanácskozás kapcsolódott, amelyet Fonyó Istvánné, a BME Könyvtár és Tájékoztató Központ mb. főigazgatója szervezett. E könyvtár 1995 januárjától előfizeti a SwetsScan-szolgáltatást, amely a BME-hálózat használói számára elérhető. A current contents típusú in-

formációs szolgáltatásról, amelyet a Swets cég 1993-tól nyújt az érdeklődőknek, mindenki tájékozódhatott a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* 1995. évi 3. számában megjelent cikkből: „Elmúlt tíz év, jön újabb tíz”. (G. Waters cikkét egyébként a résztvevők különnyomatként is kézhez kapták.) A tájékoztatás eredményeként négy másik könyvtár is jelezte, hogy a BME hálózatán működő tartalomjegyzék-szolgáltatásból részesedni kíván, csatlakozván a kedvezményes előfizetési lehetőséghez.

Nagy Zsoltné
Könyvtári Levelezőllap 1995. 6. sz.

Tárlat... Jelek és titkok

Filc és tüll, újságpapír és préselt bőr, alumínium és aranyzál, selyem és bársony. A felsorolt anyagokból készíti könyvalakú műtárgyait Kiss Ilona képzőművész. A festő-grafikus „könyvszobrász” rendhagyó kiállítása a *Széchenyi Könyvtár* vitrintárlatában tekinthető meg. *Promenade* a kiállítás címe, amit a művész a boulevard Saint-Mitchelen tett sétáiból kölcsönzött.

Kiss Ilona a francia külügyminisztérium ösztöndíjasaként párizsi tartózkodása során alkotta műveit. Archaikus leletekre emlékeztetnek, mintha féltve őrzött kincseket rejtenének. Jele-

ket és titkokat a nőkről, a látható költészetéről, éjszakáról, boldogságról, tévedésekről, Kelet-Európáról, a holocaustról, Párizsról. „Ez az én nyelvem, az én történetem” – vallja Kiss Ilona. A budapesti Ernst Múzeumtól a milánói Palazzo Dugnani-ig, a római Magyar Akadémiától a párizsi Grand Palais-ig, az elmúlt években számos kiállításon szerepeltek munkái. A budapesti Francia Intézettel közösen megrendezett *Promenade* kiállítás arról az élményről mesél, amely a könyv formája mögött rejtőzik.

(Szentgyörgyi)
Képes Európa, 1995. május 10.

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

Beszámoló a Közalkalmazotti tanács 1995. január–május közötti tevékenységéről

Január–február

Ez idő alatt a tanácsnak nem kellett egyetértési vagy véleményezési jogát gyakorolnia. A tárgyalási időszakban mint elnök, rendszeresen részt vettem – képviselve a közalkalmazottakat – a főosztályvezetők értekezletén. A tanács az ügyrendje, illetve szükség esetén tartotta üléseit; egyiken Poprády Géza főigazgató ismertette – a sajtóközleményben is közzétett – álláspontját dr. Vekerdy József nyugdíjaztatásával kapcsolatban.

Intézményünk január 12-én úgy fizette ki a 13. havi illetményt, hogy a 30 és 180 közötti táppénzes napokat időarányosan levonta az összegből – több, hasonló jellegű – költségvetési intézmény gyakorlatát követve. Erről értesülve

azonnal jeleztem a gazdasági vezetésnek, hogy a Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény erre vonatkozó szakasza – értelmezésem szerint – ezt nem teszi lehetővé. A Munkaügyi Minisztérium ügyfélszolgálatára, amely kezdetben a munkáltató értelmezését támogatta, személyes tárgyalásunk után elismerte, hogy a 13. havi illetmény összegének kiszámításakor nem lehet figyelembe venni a hat hónapot meg nem haladó táppénzes napokat. Az érintett munkatársak pótlólagos kifizetése ezt követően azonnal megtörtént.

A tanács elnökeként abban a felfogásban tevékenykedtem, hogy a tanácsnak a törvények adta lehetőségek, továbbá az intézményi szabályzatok keretei között kell képviselnie a közalkalmazottak közösségét. Ezen túl feladatnak

tekintetem azt is, hogy a tanács minden esetben jelezze, ha véleménye szerint a munkáltató eljárása nem felel meg a törvényekben vagy a szabályzatokban foglaltaknak. E felfogásomat több alkalommal hangoztattam, a tanácsstagok is ismerték.

Február elején arról kellett meggyőződnöm, hogy a tanácsstagok többsége az előzőeknél tágabb keretek között képzelet el a testület lehetőségeit. A tagok többségének a felfogásommal nem megegyező álláspontját, úgy éreztem, hogy mint a testület elnöke a továbbiakban nem képviselhetem, ezért február 7-én lemondtam elnöki megbízatásomról. Ezzel egyidőben Juhász András is lemondott elnökhelyettesi tisztségéről.

Kéglí Ferenc

Február–május

Február 7-én a tanács új tisztségviselőket választott. Elnök Weeber Tibor, elnökhelyettes Szelesi Rózsa, titkár Czigler Mária lett. Megjelent az intézményi Közalkalmazotti szabályzat (függetleneként a tanács ügyrendje) a Szabályzatok című OSZK kiadványsorozat tagjaként.

A február–március folyamán tartott főosztályi beszámoló értekezleteken Kéglí Ferenc ismertette a munkatársakkal a tanács addigi tevékenységét, tájékoztatta őket lemondásáról, és bemutatkozott, mint új elnök.

Februárban a tanács a minimálbérek 8000-ről 8500 Ft-ra történő emelésének csúszásával,

valamint a főosztályvezetői értekezleteken elhangzottakkal foglalkozott. Ekkor érkeztek az első konkrét hírek a központi létszámleépítésekéről és könyvtárunk egyre súlyosbodó anyagi problémáiról.

Márciusban a tanács képviselőjében, a bíráló bizottság tagjaként támogattam Csabay Károlynak a KMK igazgatói állására benyújtott pályázatát.

Áprilisban a szakszervezeti bérbizottsággal együtt megvitattuk a minimálbér emeléssel kapcsolatos problémákat. Ekkor került napirendre a nyugdíjba vonuló kollégáink felmentési idejére járó bérek és egyéb juttatások kifizetése. A könyvtárnak nem volt pénze, ezért nem tudta egy összegben kifizetni a kollégákat. A tanács többször is szóvá tette, hogy a törvény értelmében egy összegben kell kifizetni a munkabért (és nem lehet havonta számfejteti). Ez – kis csúszással – június elején meg is történt. Ekkor kerültek kifizetésre az elmaradt jubileumi jutalmak is.

Április elején az országgyűlés módosította a Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényt. Ennek értelmében 1995. május 22–26. között országosan új tanácsokat kellett választani. Ezzel kapcsolatosan a tanács elnökeként segédkeztem a választási bizottság felállításában és egy körlevélben ismertettem a választással kapcsolatos tudnivalókat. A választással az előző tanács és az én mandátumom is megszűnt.

Weeber Tibor

Az új Közalkalmazotti Tanács megválasztásáról

A Közalkalmazotti Tanács választása eredményes volt. 428-an szavaztak, 427 szavazólap bizonyult érvényesnek. Az új Közalkalmazotti Tanács tagjai a következők.

Borsos Attila
Czigler Mária
Csoma Jánosné

Dallos Eszter
Dr. Horváth Gyuláné
Juhász András

Pellei Jenő
Szelesi Rózsa
Virág Istvánné

Weeber Tibor

Wolf Magda

A választással kapcsolatos dokumentumok megtekinthetők a 638-as szobában.

Bp. 1995. május 24.

Földesi Ferenc
a Választási Bizottság elnöke

Tisztelt Kollégák!

Ezúton köszönjük könyvtári közösségünk bizalmát. Az Országos Széchényi Könyvtárban folyó hó 23-án megválasztott Közalkalmazotti Tanács 1995. május 26-án megtartotta alakuló ülését és megválasztotta tisztségviselőit. Elnök Juhász András, alelnök Weeber Tibor, titkár Szelesi Rózsa lett. A további jó együttműködés reményében,

Bp. 1995. május 29.

tisztelettel:

Juhász András
elnök